

6 € n° 314
noveme e deceme de 2022
ISSN 1774-9115
CPPAP 0725G87405

PER LA MONTANHA
Elisa Harrer

PURMÈR SERMON
Guilhèm Pilard-Guishòt

païs gascons

www.pernoste.com

Somari

1	Editoriau Autonomia e ligam	D. Lagüèita
2	Cronica Pensadas de Poiartin enlà (10)	D. Metz
3	Mainats Adishatz doman Diari deu monde de doman	Escòla d'Ibòs - seccion bilingua - CP-CE1 Collègi Victor-Hugo, Tarba - 4 ^{au} seccion occitan
5	Actualitat Garba de contes de Nadau Marcel Garrouste Lengas parladas dens la Gasconha antica e medievau Lo basco, abans o après ? In memoriam : Crestian Rapin	J. J. Fénie J. J. Fénie J.P. Sivadon J.P. Sivadon J. J. Fénie
9	Estrabucs Entà hilha maridar, non t'estós deus tons amics trompar	P. Guilhemjoan
10	Cosina Pizza joena	V. Toton - G. Guishòt
11	En tot caminar Per la montanha Per un barri deu Tarba vielh	E. Harrer E. Harrer
14	Poesia Nèu per Sent Vicenç Doman Futur... Fotut ? Dens lo noste monde de doman	M. de Luc - M. Peyresaubes M. Hièrre-Susbielles X. Gutierrez-Riu E. Valageas - M. Braconnier
17	Pròsa Non passatz pas Purmèr sermon Lo marcadèr de semenças La pòrta deu viatge shens tornar A Llúcia, l'amiga perduda	R. Bòi G. Pilard-Guishòt P. de l'arribèra D. Diop E. Harrer

Autonomia e ligam

Tèxte : Danièl Lagüèita

De quan en quan segon los eveniments qu'escrivi quauques linhas a la volada, com aqueth matin de heurèr de 2022, hredolic mes pas tròp totun pr'amor la prima que s'avança : las gruas que tornan e la mimòsa qu'auloreja a costat de las tortas ; per chic que cauhi lo só au vrèspe, las abelhas que van amanejà's sus la brana.

Abriu de 2022 : se tot e s'ei passat de lis, un president que serà elejut quan pareishi lo numèro de País gascons e arron que serà lo torn deus deputats... E seram mei avançats tau desvolopament de las nostas lengas ditas minoritàrias ? Pas solide : sovent que'ns cau acontentà's de petits pas au hui deu temps.

L'annada passada qu'avem avut l'episòdi de la lei Molac votada a l'amagat. Mes lavetz quin rambalh de la part deus « jacobinistas » ! Qu'aurèn dit que'us avèn panat quauquarren e autanlèu la lei qu'estó hòrabadida peu conselh constitucionau.

E tanben l'annada passada, gran paur deu poder centrau : Navèra Caledonia qu'a mancat de chic de votar la soa independéncia, Guadalope que s'arrevendeish e Corsega que s'i hè de cap a ua autonomia vertadèra. Daubuns que disen la constitucion deus Estats Units qu'estó redigida en seguint las idees de Pascal Paoli e los còrses que'ns muishan lhèu enquèra lo camin...

La premsa generau que se'n ved tà hicar endavant tots aquestes subjèctes. Avetz entenut a parlar deu rapòrt de Wanda Mastor au mes d'octobre de 2021 ?

Wanda Mastor qu'ei agregada de las facultats de dret, professora de dret public a l'universitat Tolosa Capitòli e se'n voletz saber mei sus era que trobaratz sus Internet un hèish de paginas ; Wanda Mastor qu'ei vaduda lo 16 de noveme de 1973 a Aiacciu, qu'a un cursus universitari deus longs e dejà hèit ua tropa de publicacions, comunicacions e libes.

Gilles Simeoni, president deu Conselh executiu de la Collectivitat de Corsega que li a comandat un rapòrt sus l'evolucion institucionau de Corsega qui's pòt telecargar : 267 paginas en pdf, un tribalh beròi documentat.

En abracat, lo rapòrt que ditz :

- ne i a pas nat fren juridic, sonque un fren culturau : lo jacobinisme.

- qu'ensenha tres vias cap a l'autonomia de l'isla : ua a minima en hornir un navèth article 72.5 tà adaptar quauques leis a las especificitats locaus ; la dusau, ua autonomia mei consequenta qui balharé a Corsega lo dret d'aprovar las soas pròpias leis shens passar peu sedaç de Paris dab un article 74.2. Enfin, l'accès a la sobeiranetat plena de Corsega que passaré, com lo títol XII tà Navèra Caledonia per la redaccion d'un navèth títol a la constitucion.

Nosatis que ns'i hèm tà har viver la lenga deus ajòus mes la màger part deus politics que se'n trufan, e de quan en quan qu'esbarrejan quauques brigalhas de moneda tà balhar lo sentiment d'escotar... sonque en medish temps qu'ahorteishen lo poder centrau.

Que cau arrelançar lo combat politic ! Las eleccions legislativas passadas qu'an vist candidaturas a la deputacion dab ua etiqueta clarament « occitanista », mes negadas dens lo batahòri generau. Ne cau pas pensar que los còrses e s'i son escaduts a aver ua majoritat autonomista en ua eleccion ; que'us a calut mantuas batalhas tà arribar ad aqueth moment de maturitat politica, tribalhar dab personalitats de bèth endom com Wanda Mastor e poder perpausar un aute biaís de viver amassas, de parlar la lor lenga en cooficialitat dab lo francés. Lavetz, perqué pas seguir lo medish camin dab totas las regions de França ?

Solide que vatz díser, Corsega qu'es ua isla, totun los bascos e los catalans vesins que s'i son escaduts a aver mei d'autonomia. La mira n'es pas de s'embarrar mes de har càder las cadenas (si tiram tots...) e de s'arreligar com ac suggereish lo poèta ayician Frankétienne : « *Tot òmi qu'es com isla embarrada hens la soa dolor, los sons desirs pregonds e las soas illusions. Ne i a pas sonque palancas, ponts e connexions (miraculosas e misteriosas com l'afeccion, l'amor, lo sentiment de solidaritat, la simpatia activa) qui ns'arreligan aus autes en nse dar la possibilitat de comunicar, de comuniar dab los autes.* »

Un messatge d'ahida e d'espèr tà l'annada qui vien.

Pensadas de Poiartin enlà (10)

Tèxte : Domenja Metz

Divés, lo 23 de seteme de 2022

Qu'èm au purmèr jorn de l'abòr

E uei tot que ns'ac a ensenhat : la frescor navèra deu matin, lo gris deu cèu arron un long periòde seguit de sorelh e de calor a còps de mau suportar e, au ser, l'arribada de la ploja tant esperada, ua plogina a la quau n'èram pas mei acostumats...

E tà cò qui'm pertòca, la represa deu tribalh que comença de's har sentir... e de'm préner mei anar mei de plaça dens l'organizacion de las setmanas...

De fèit, lo periòde aqueste qu'es ua tempora « charnièra ». La fin de las vacanças qu'es dejà au darrèr. Nombrosos los qui s'an tornat entinoar las jornadas dab lo deishudader. Mantuns que's lançan en projectes navèths. De que n'i a que s'acontentan de tornar préner las lors activitats abituaus. Mes la màger part de nosatis que s'a quasi desbrombat dab degreù l'inchalença gaujosa de l'estiu, la doça lentor deus jorns alongats, aquera sensacion de libertat qui ns'installa en ua adaisèr mentau e ua desconstraccion fisica tan deliciosas...

Uei lo passatge de l'estiu a l'abòr que's hè sentir clarament. Qu'èm a pèrder cada jorn quauques minutas de lutz e uns grads de temperatura, e uei tot aquò que sembla mei vededer. Doman que'ns calerà passar ua lan abans de sortir e hà'ns seguir lo paraploja... Tanben quasi tots qu'am gahat un ritme diferent, regulat per las obligacions de tot dia com se non i avè pas avut nada pausa, e totun...

Que soi hòrt sensibla aus cambiaments e tanben a l'idea deu temps qui passa. Qu'ac èi dejà evocat dens las mias cronicas. Sovent qu'èi besonh de m'estancar, de m'auherir moments de calma, de trencar dens lo pos de las activitats quotidianas e d'escapar au movement generau en demorar soleta tranquillament o de copar la corsa de cap en davant en m'immobilizar. Que m'agrada hòrt de'm retirar interiorament e d'observar las causas qui contunhan d'avançar a l'entorn. Be sèi que n'es pas sonque ua illusion, mes que'm regenèra ! Qu'es un bonaür deus grans de'm poder encolar dens las pregondors deu Temps. Quin plaser mei sabrós e i pòt aver que lo d'arribar a sentir corporaument las segondas a's desgларar ? Que m'encanta de m'estar assejada atau dab los uelhs obèrts e los sens en alèrta.

Que'm dèishi portar per las pensadas qui'm vienèn, shens las analizar forçadament. Puish que comenci de soscar a cò qu'èi viscut recentament o a pensar a cò qui m'agradaré de har en un futur pròche. Que calculi a las causas qu'èi a har e a la faïçon dab la quau e las poiri har... e de hui en cordura, neurida per la contemplacion e las reflexions, que'm senti d'aviada tà sortir d'aquera vita parallèla hòra deu « jòc collectiu » e tà'm tornar en-honsar dens la « vita vertadèra ».

Quan m'aucupi manuaument tanben qu'èi l'impression de'm tréger de l'andada deu monde. Har cosina, dessenhar, pintrar, cóser, lissar la pelha, e tanben escriver, que son mejans de prumèra tà desconnectà's de l'agitacion ambienta e interiora.

Que díser sus aquesta temporada de rentrée ? Qu'es la rentrée escolara, la rentrée politica, la rentrée literària, la represa de las activitats culturaus, esportivas, artisticas... En gròs, que s'ageish de s'i tornar ! Implícitament, que'ns cau tornar començar un tròç de vita dab mei d'arsec e navèths espèrs. L'actualitat ne ns'i va pas ajudar se ne'ns guardam pas un petit drin de fe en l'èste uman e en la soa capacitat a voler bastir un monde mei bon o, se a còps, ne hèm pas deus shords o deus òrbs tà poder contunhar d'avançar dab un chic d'ahida... Tad aquò har que cau tanben estar plan atorejats... Tornar començar, o simplement avançar, ne's hè pas de lis shens un mínim de condicions favorablas.

Quan èri mainada que m'entosiassava hòrt tot cò de ligat a la rentrée : tornar véder los mens companhs de classa, descobrir los navèths professors, estrear estils e quasèrns tots naus, portar vestits e cauçadas enqùera mei beròis e modèrnes que los de l'an d'abans... mes tanben que'm senti hòrt estressada per tot cò de desconegut, per las atentas deus pairs qui semblavan prestar tant d'importància aus ahars escolars com si l'enjòc e n'èra vitau... Aqueth sentiment bivalent que l'èi conservat dinc adara. N'èi pas jamei deishat l'escola ni mancat ua sola rentrée despuish los tres ans : l'escola mairau, l'escola primària, lo collègi, lo licèu, la facultat... lo concors deu CAPES d'Espanhòu... Badonc, enqùera uei, la rentrée qu'es tà jo sinonima de nau-tats prometedissas e, a l'encòp, d'inquietuds. Mes que soi vaduda grana e qu'èi totun evoluat un chicòt :

abans, e aquò pendent mantua annada, cada jorn de cors o, au mensh, cada represa arron un periòde de vacanças (quan seré « petites vacanças ») qu'èra com ua mini-rentada tà jo ! N'es pas mei lo cas, e besonh ! Qu'es l'abòr. La rentada qu'es déjà plan aviada. La ploja que s'anòncia taus jorns qui vienèn. Lo planeta que sofreish. Los òmis que contunhan de's har la guèrra. Las hemnas n'an pas fenit de har reconéisher los lors drets. Ua gran part deu monde que maupassa... Mes

guardem un chic d'espèr e d'ahida totun, pr'amor se tot n'es pas sonque un sempiternau recomençament, la rentada tota apariada de promessas qu'es purmèr que tot un navèth començar qui'ns pòt portar suspresas positivas e avançadas hòrt aconortantas. Quiò, qu'i crei... B'i voi créder !

Mainats

Adishatz doman

Tèxte : Escòla d'Ibòs, seccion bilingua CP -CE1

29^{au} Concors bigordan d'expression gascona

Era nosta classa qu'a entrevistat un especialista deth futur de qui s'apèra Stéphane Delatrousse. Que l'encontrèm a Ibòs eth 1er de heurèr. Que'u pausèm quauques questions sus eth monde de doman.

« Adishatz Mossur Delatrousse, qu'avem quauques entresenhas a'vs demandar sus eth monde de doman. Parlem escòla en purmèr. Eths gojats e s'estancaran d'embestiar aras gojatas ? E eth contrari ?

Mossur Delatrousse : Bona question ! Tiò, eths gojats que s'estancaran d'embestiar aras gojatas, e'ras gojatas que s'estancaran tanben.

- E tot eth monde auràn clucas ?

- Non, arrès n'aurà pas nada cluca pr'amor n'existiràn pas mei. Eras brancas tà las ténguer que seràn invisiblas.

- En classa, eths gredons existiràn enquèra ?

- Tiò, mes, avisatz-ve eths gredons qu'escriveràn solets, ara vòsta plaça.

- Parlem natura adara. E va plàver diesèl un dia ?

- Tiò, que va plàver litres e litres de diesèl, eths òmis n'auràn pas besonh de passar pera pompa d'essença.

- E eth ivèrn, que se'n tornarà dins dus cents ans ?

- N'ac sèi pas.

- Passem aras invencions. E bastiràn un planeta de beton de 300 000 000 de quilomètres de larg ?

- Tiò, que serà hèra dur e hèra long pr'amor qu'auram besonh de plaça e que va arremplaçar Pluton.

- Quin seràn eras veituras en eth monde de doman ?

- Que i a un engenhaire de qui va inventar veituras navèras. Que seràn volantas. Qu'auràn un boton entà tornar en eth temps.

- Se fabrican veituras de qui vòlan, perqué pas batèus alavetz, tà quan e plàvia ?

- Ah, ah, ah, qu'ei ua idea deras bonas

- E eths avions, quin seràn ?

- Qu'auràn ua fòrma de condòr entà volar eth mei viste possible dab er'energia deth sorelh.

- Quin seràn eths ostaus en eth futur ?

- Que seràn gigantàs, e en fòrma de drac !

- Mossur Delatrousse, qu'avem enquèra questions a'vs pausar.

- Òc, que vau ensajar de respòner.

- En eth futur, e va plàver docets ?

- Tiò, dins dètz mes, que plaverà docets.

- Quan eth Covid e va desaparéisher ?

- Pensi qu'eth Covid e va desaparéisher dens un mes.

- En eth futur, e i aurà serenitas magicas ?

- Tiò, eras serenitas magicas qu'auràn poders. Qu'auràn ua bagueta tanben. Que poderàn enviar sòrts entà salvar eths de qui son charmants e qui son atacats peths maishants, per exemple.

- E nosautes, auram poders ?

- Tiò, de segur, que poderatz glaçar eths autes. Vosautres tanben, que poderatz ajudar a salvar eths autes.

- Mercès hèra Mossur Delatrousse per totas aqueras entresenhas sus eth monde de doman. Adishatz.

- Adishatz ! »

Diari deu monde de doman

Tèxte : Collègi Victor-Hugo, Tarba, 4^{au} seccion occitan

29^{au} Concors bigordan d'expression gascona

Se legitz aqueste diari qu'ei pr'amor que'ns podetz ajudar : que'ns poderatz diser quin serà lo monde doman...

Japon, dens las annadas 2020 :

La pandemia que s'ei esandida a hum de calhau, arrés n'ac auré pas jamei pensat.

Aloïnà, gojata qui's passeja per la prada en tot amassar beròjas flors, que vedó un objècte qui n'era pas ua flor... Que s'i aprèssa, qu'ei un diari ! Que s'acropèish e que l'obsèrva shens gausar tocà'u. Lo quadèrn que s'aubreish, las paginas blancas que fòrman un revolum dens lo quau la gojata e cad.

Gasconha, dens las annadas 2020 :

Pau qu'avè anat marchar, ara que's podèva tornar escapar per las montanhas, ne se'n privava pas. L'aire montanhòu e hresc b'era agradiu. Que caminava en tot esmiraglar-se deu paisatge ad entorn d'eth quan tot d'un còp, que trebuquè. Que cad de cuu ; davant d'eth que i a un diari obèrt e las paginas qui volatan d'eras madeishas. Lo gojat que'u vòu gahar mès qu'ei aspirat laguens deu quadèrn.

Los dus que s'arretroban en un monde escur. Que s'esopian. Ne son pas solets. Aquiu, que i a un monde de praubèr, de misèria. Qui son ? Qué hèn ?

Dia 1 / Mes 4 / Annada 40

Planvenguts dens lo monde de DEVATH ! Si ètz ací, qu'ei entà tribalhar ! Que v'avem preparat un emplec deu temps tà cadun. Tot qu'ei organizat tà optimizar lo vòste temps.

Dia 2 / Mes 4 / Annada 40

Aloïnà qu'ei desvelhada per ua votz metallica. Las hemnas totas vestidas de blanc que se'n van de cap a ua pèça on cadua aurà a emplear un tistèth dab flors, pastilhas de totas colors. Dens lo monde de Dessús, que van hestejar la prima. Ací, nat arrai de só, l'escuranha e las lutz mecanicas. Com eras, Aloïnà qu'emplea tistèths. Ací, totas que son esclaus d'aqueth monde de dessus...

Dia 3 / Mes 4 / Annada 40

Ua sirèna que brama : un òmi, aperat Pau, qu'a ensajat de hùger ! Mès los robòts que l'an gahat. Praube d'eth, que volè passar dens lo monde de dessus ! Que se'n volè tornar tà lor. Mès nat espèr, qu'ei ací tà tribalhar, tà preparar potingas tà'us de dessus, tà que poscan vi-ver libres, shens paur ad aqueth virus hastiau.

Dia 4 / Mes 4 / Annada 40

Aloïnà qu'a arremarcat qu'ua hemna e l'espia. Que s'aprèssa d'era. Que li marmusa ua cançon « Mès un

dia tu que comprendrès, cercaràs la libertat. Mès un dia tu que t'escaparàs, trobaràs la libertat. » Be li platz aquera musica ! Be hèn ben aqueras paraulas !

Dia 5 / Mes 4 / Annada 40

Pau que s'ei desvelhat dab ua musiqueta en cap. D'on vien ? Que l'enten, que vien deu quartièr de las hemnas : « Mès, un dia tu que comprendrès, cercaràs la libertat. Mès un dia tu que t'escaparàs, trobaràs la libertat ». De tant que n'ei esmavut, que's hica a plorar. Aloïnà que ditz e torna diser totas aqueras frasas : « Mès un dia tu que comprendrès, cercaràs la libertat. Mès un dia tu que t'escaparàs, trobaràs la libertat ».

Dia 6 / Mes 4 / Annada 40

Pausa disnar : suu platèu, chic de causas ; carn tota blanca e trista, dab legumes qui n'an pas jamei vist lo sorelh e un shuc vitaminat. Mès que se'n trufa ; que sap doman d'aqueth monde de devath que s'i va escàder a se n'escapar. Amassa dab tots aqueths esclaus que s'i van escàder a passar dessus ; qu'a ua idea : qu'a plan estudiat la mecanica de qui da la possibilitat de gavidar aqueth monde escur. Que sufeish d'arribar a desprogramar l'ordinator e alavetz las pòrtas que s'aubriràn e tots que poderàn sortir e har vèler la vertat. Tots que sauràn çò de qui's passa ací : nada libertat, un monde negre e maishant !

A la pausa deu vrèpe qu'a podut parlar dab lo Pau. Que li a demandat de desreglar la programacion de l'Ordinator, de blocar l'arrelòtge tà que lo temps e s'es-tanguèsse. Mentretant, que poderàn hùger.

Dia 6 / Mes 4 / Annada 40

La tension qu'ei hòrta : cadun qu'ei assabentat : quan entènian la cançon « Mès un dia tu que comprendrès, cercaràs la libertat. Mès un dia tu que t'escaparàs tro-baràs la libertat. » que serà lo moment de córrer.

La votz d'Aloïnà que's lhèva e en madeish temps tots que's hican a cantar. Que son un pòble en marcha, que veden la lutz ; que i van de cap e que passan dens lo monde de dessus. Aquiu, los òmis e las hemnas qu'an comprès que sola la solidaritat, l'arrespècte deus uns e deus autes, l'arrespècte de la natura qu'era aquò lo camin de la Libertat.

Aloïnà que barra lo diari e que's torna desvelhar au Japon en ua prada cobèrta de flors.

Pau que's freta los uelhs ; n'a pas saunejat, be son los Pirenèus !... qu'ei plan tornat en Gasconha !

Garba de contes de Nadau

Tèxte : Joan Jacme Fènié

Tostemps valent e imaginatiu, lo Miquèu Baris qu'a preparat ua navèra garba d'escrits de la soa seria « Suus camins de... » Après los sons condes suus camins de Sent Jacme o meilèu de Sentiagues (...e de la transumància deus pòrcs !) e mantuas autas istòrias, qu'a amassat aqueste còp ua bèra punhada de vint-e-un tèxtes suu tèma de Nadau. En pensant au son arrèrhill de dus ans e miei au quau e comença de transmetre tanben la lenga, e dab ua reconeissença amistosa per hemnas e òmis deus nòstes parçans qui an pregon-dament ancorada l'enveja de har conéisher e viver la cultura nòsta. Qu'i tròban lo sovenir de la grana Pastoral jogada a Baiona Sent Esperit (glèisa Senta Crotz) en deceme de 2003. Qu'i a contes arribats deu Medòc, d'utes vienuts de Bigòrra (que figuran dens lo « Panteon pireneic » d'Olivier de Marliave illustrat per lo praupe Pertuzé) o recuelhuts en Vasadés e Petitas Lanas. Que tròban, solide, la celèbra e estranha « Nueit

de Nadau », conte fantastic transcrit per lo J. Fr. Bladèr a Leitora. Qu'a putzat dens l'òbra (francesa) deu bearnés Jules Supervielle e qu'a trobat inspiracion dens los « Condes de la Bidosa », recentament editats a Bidàishen. Qu'a perucat tanben en Lemosin e dens la literatura anglesa.

E, a pena s'ic gausi d'iser, qu'a tanben arrevirat contes de Nadau pareishuts dens *Sud-Ouest* las annadas passadas. Viste ! me vau hicar a l'acès devath la palha...

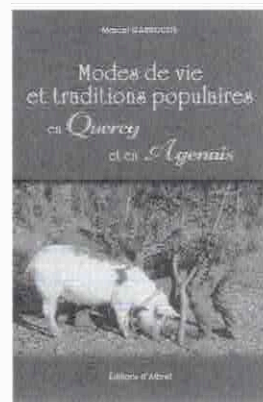
Per recèber los contes deu Miquèu :
barismic.oc@gmail.com o 06 09 62 52 99.

Marcel Garrouste

Tèxte : Joan Jacme Fènié

Deu temps quan èra d'aqueste monde, lo Marcel Garrouste (mort a cent ans en seteme de 2021) seguiva dab atencion lo desvolopament de l'escòla occitana d'estiu de Vilanuèva d'Òlt, aquera escòla atipica per l'arrevicolada de la lenga nòsta. Vadut secretari de mairia e finaument òmi politic (notablament maire de Pena d'Agenés, puish deputat d'Òlt e Garona enter 1978 e 1993 (deu temps de « l'andada ròsa »), que's sovièn deus sons arradics paisans en un vilatjòt deu País de las Sèrras de l'Agenés, dejà un chic carcinòu. Que contribuï d'alhors a hicar sus pè lo prèmi literari Pau Froment en memòria deu nom d'un joen poèta prometedís, originari deu Carcin vesin e mòrt negat dens Ròse, a 23 ans, en 1893. Mes l'òmi engatjat dens l'accion politica se sovièn de las soas originas, n'arrene-

guèt pas jamei soas arradics paisanas e qu'era apassionnat d'istòria. D'on un libe interessant suus « Mòdes de vita e traditions popularas en Carcin e en Agenés » (Edicions d'Albret, 2015), ua mina de rensenhaments on, evidentament, la lenga nòsta es presenta (arrepòers, disedeirs, cantas, vocabulari especific...).

Contacte : 06 61 92 51 51.

Lengas parladas dens la Gasconha antica e medievau

Tèxte : Joan Pèir Sivadon

Qu'escrivoi dens lo n° 305 de genèr de 2021 un article sus la preséncia celtica en l'Aquitània antica. Que'm cau con-hessar ua error de derivacion : Baureg, « *Be-lo-redion » es pas un toponime tirat d'un teonime (un nom de diu), qu'èra la proprietat d'un òme. E i a pas de dobte, Gardegan qu'èra un *Cardacanon.

La toponimia gascona que contien noms d'origina celtica, mes a còps i a pas certitud. Qu'aimi mei citar quauques noms d'aiga o de vaths.

Baïsa qu'es un nom identic a Banisa (prononciacion locau *Banhesa*), aiga e vilatge de Cruesa. Ador qu'es estat interpretat com *Ituri*, « hont » en basco, mes l'Eure, luenh de tota preséncia euscarica, qu'èra *Atura*, alavetz ua origina celtica qu'es possibla. Segon Delamarre, la vath d'Aura qu'èra **Auara*. Que i a en Bearn ua *Auronce* (nom francés) qui èra **Auarontia*. Donc *Auroa* que pòt estar de la familha.

Totjorn segon Delamarre, Garona qu'es celtica. Que n'es atau peus noms de tipe *Gela*, *Gelisa* (**Gelitia*), qui serén noms de colors. Que's pòt tanben citar *Dosa* (celtic **Dubutia*), sòr de Doubs (*Dubis*), qui son aigas negras. E la lista que seré longa.

Lo culte deus flumís qu'èra hòrt important en çò deus cèltas, qu'es donc normau de trobar idronimes en aqueras lengas. Se per cas passatz sus un pont, arregraciatz lo diu de l'aiga qui vos a deishat montar sus la soa esquia, benlhèu qu'evitaratz un aigat (signe de colèra !). Mes au totau (e que seré tròp long de provar mon afirmacion), que cresi la preséncia e la dominacion celticas qu'estón meilèu bracas en Gasconha. Que deïshi un moment lo basco e que parlarèi de lengas desconèishudas.

Virgilius Maro Grammaticus o Virgili de Tolosa qu'èra un sabent de la prumèra mieitat deu sègle VII^{au}. Qu'èra un esperit estranh, faceciós e paradoxau. Que cau donc prèner dab prudéncia çò qu'escrivi. Pr'aquò, segon Joan Glaudi Dinguirard (1940-1983), *Via Domitia* n° 27, 1982, paginas 57-61, çò que ditz de las lengas parladas en Bigòrra deu son temps qu'explica o qu'anóncia quauques punts deu gascon actua.

1) Virgilius Grammaticus qu'evòca l'aspiracion *h*, com consonanta qui precedeish ua vocala (dab un son vesin de *f*), o com consonanta capabla de jonhe's a ua auta consonanta ; segon los exemples latins citats per Virgili,

que son oclusivas sordas : *hcorda*, *htronus*, *hpalanx*. Las oclusivas sordas aspiradas que son coneishudas dens lo parlar de Gavarnia : *phai* (< PATER), *khap* (< CAPUT), *trathha* (< TRACTARE), segon la transcripcion de Jacques Allières. Aqueths caractèrs (F > h, oclusivas sordas aspiradas) que son bascos tanben.

2) Virgili que parla tanben d'ua lenga, la *semedia*, en-quèra un pauc parlada. Que'n cita quauques mots qui ne son probablament pas bascos e per exemple *mota gelus*, traduccion de *mons altus*. *Mota* que sembla d'estar lo preceltic **motta*, de sens aparentat a *mons* ; qu'es un toponime expandit per França entièra. *Gelus* que pòt explicar noms com Castèlgelòs (47), Castètgelòs o Ainhice-Mongelos (64); Dinguirard que deïsha per precaucion Gelòs e Argelòs.

3) Virgili que da exemples d'ua auta lenga, especialament rustica e mespresada, la *spela*. Aquí lo lexic de la *spela* hornit per Virgili : *sabon*, « lèbe », *gabul* « vop, mandra », *gariga*, « grua », *lena*, « garia ». L'etimologia deus adjectius gascons *sabalh*, *sabalhós*, *sabaiard*, « grisàs », qu'èra desconèishuda e *sabon* que'n seré l'origina. Dinguirard qu'explica *gariga* seré la pròva de l'evolució dorèga LL > r ; mes *gariga* qu'es un mot de *spela*, non pas de latin. Pr'aquò, *gariga* que pòt explicar, totjorn segon Dinguirard, los grans ausèths camalongs e son batejats de noms de la familha de *garia* (*gariou*, etc. Vorri pas estar ipercritic, mes *gabul* qu'es *volp*-dab *ga*-e *lena* qu'es quasi *gal(l)ina* shens *ga*...

Dinguirard qu'ajusta la preséncia de noms bascos de personas en Aquitània es pas la pròva que parlavan basco, sonque èran dominats per euscarofònes.

Lo sègle VII^{au}, qu'es tard per conèisher la lenga deus ajòus deus gascons. La *semedia* e la *spela* èran parladas en tota la Novempopulania o sonque en Bigòrra ? Çò qui va dens lo sens de la prumèra possibilitat qu'es per exemple lo mot *gelus* qui a deishat testimoniages deu Bearn au Vasadés, los derivats de *sabon* son mei o mensh pangascons, shens parlar de *mota*, present hòrt mei luenh. E que podem imaginar, sonque imaginar, la *semedia* parlada en un territòri hòrt gran abans l'arribada deus indoeuropèus.

Çò qui hè pensar a un fenomèn exclusivament bigordan o meilèu bigordan que son las caracteristicas deu departament deus Pirenèus Hauts : ua toponimia

abondosa, mei enqüèra que los autes departaments pirenencs, en noms escurs, inexplicats e probablament inexplicables (quan l'etime es un mot d'ua lenga desco-neishuda, lo cercaire non sap on anar). Que i a tanben caracteristicas etnicas remarcablas en aqueth departament : ua esquèrra on lo PCF e los radicaus, dus partits hòrtament laïcs, an ua plaça mei grana que en las autas partidas de la Gasconha. Benlhèu simplament la seme-

dia e la *spela* qu'an perdurat mei qu'enlòc mei. Qu'acabaram sus aqueth mistèri e que parlaram de la question espinosa deu basco dens l'article seguent.

Lo basco, abans o après ?

Tèxte : Joan Pèir Sivadon

Qu'avèm descobèrt dens l'article precedent lengas despareishudas e desconeshudas parladas enqüèra au sègle VII^{au} en Bigòrra e n'èran pas lo basco ; que sabem adara ua lenga celtica, benlhèu pas lo gallic, avè mei de plaça dens la futura Gasconha antica que çò que pensavan. Que demòra adara a plaçar lo basco en aquera situacion dejà enrambalejada.

Aquitani = basco ?

Que i a, despuish lo sègle XIX^{au}, ua longa tradicion qui assimila los aquitans de l'antiquitat aus protobascos.

La sola causa segura qu'es, a l'epòca de Juli Cesar, lo Comenge èra poblat en partida per bascos, expulsats d'Iberia peus romans ; que i an trobat inscripcions significativas. Ua partida de la Catalonha actuau (Cerdanha, Pallars, per exemple) e de l'Aragon que pòrta pro testimoniatges segurs de la preséncia euscarica a data anciana. Autes bascos que penetrèn l'Aquitània entà dominar los pòbles febles e endarrerits qui parlavan la *semedia* e la *spela* o autas lengas enqüèra. Que i a ua cèrta antroponimia (los noms de persona) bascoïda en Aquitània, mes nada pròva qu'èran los poblants mei ancians. Solide, sonque los noms deus proprietaris e deus militars que nos son coneishuts. Com escriviè (benlhèu excessivament?) Joan Glaudi Dinguirard, « la complasença deu protogascon a deishà's identificar au basco modèrne qu'es dirèctament proporcionau a l'escassetat deus documents qui l'illustran ». Que i avè cèrtas ua tribú deus *Vascones*, qui correspon haut o baish a la Navarra antica, mes lo son poblament ne sembla pas totaument euscaric. En Aquitània, que i avè probablament bascos, probable los mèstes deus praubes bogres qui parlavan la *semedia* e la *spela*, mes pas un poblament massiu com dens las vaths pirenencas de

Catalonha. Dens los dus cas, los cèltas que s'impausèn aus uns e aus autes, abans los romans.

Que tròban un pauc pertot mapas de l'arreculada de la lenga basca despuish lo començament de l'èra crestiana, de Bordèu a Tolosa e Burgòs, puish au nòrd de las Lanas cap a l'an mila e dab estapas dinc a la situacion actuau. Se demandatz aus autors sus qué es fondada la lor cronologia, que vos citaràn istorians, bascos segur ; e quins documents an permès ad aqueths istorians de hornir ua geografia tan precisa de la lenga basca ? Mes ua matèria infinidament plastica qu'apèran la he. Se voletz arriser, que'vs conselhi l'article *Vasconie* de la Wikipèdia francesa (a pas qu'un autor principau, urosament).

Que i a pr'aquò causas qui deurèn hèr dobtar : lo País Basco actuau qu'ei sus ua gran via de passatge enter Gàllia e Iberia e qu'an imaginat lo latin n'auré pas remplaçat largament las lengas locals. Qu'ei inversemblable, mes que calè explicar la preséncia constanta deu basco despuish l'Antiquitat.

Las invasions vasconas

Que i a sonque un hèit istoric qui assegura ua preséncia importanta de bascos au nòrd deus Pirenèus, hòra de l'excepcion comengesa : las invasions vasconas (de vascons establits au sud deus Pirenèus) deu temps de Chilpèric Ier, enter 561 e 584.

Los reis francs que lutèn solide contra aqueths conquistaires, mes com non podèvan hèr mei, que's resignèn a autrejear aus vascons l'autorizacion d'aver un duc, maniera de legalizar çò que non podèvan empachar. Qu'es atau l'anciana Novempopulania vengó oficiaument *Vasconia*, puish *Gasconha*. Indici d'un cambia-

ment de populacion, la vila de Lapurdo que prengó lo nom basco de Baiona.

Curiosament, lo sol hèit positiu qu'es generalement absent deus discors sus la Gasconha, com s'èra censurat... Observem que lo dialècte gascon es mei vast que l'antica Novempopulania : qu'ocupa lo Bordalés e ua part de l'Agenés, territòris supausats celtics pendent l'Antiquitat.

L'euscarizacion tardiva

L'idronimia anciana (lo nom deus flumis e autas aigas) deu País Basco actuau e autas pròvas lingüísticas qu'es indo-europèa. Qu'es l'origina de la teoria de l'euscarizacion tardiva : las regions qui son bascas adara n'èran pas pendent l'Antiquitat. Sovent, los defensors d'aquera teoria qu'argumentan los bascos venèvan d'Aquitània. A prumèra vista, aqueths autors que semblan victimas de l'article de he : aquitans = bascos ; que i avè pr'aquò pro bascos dens las montanhas catalanas e aragonesas, mei aparats de la romanizacion per l'isolament. En realitat, ua migracion de bascos es pas incompatibla dab lo hèit que la populacion bascofòna èra minoritària en Aquitània. La familha soca, probablament anciana dens la populacion basca, que favoriza l'emigracion deus capdèths ; qu'ei mauaisit d'anar mei luenh.

Los bascos e lo gascon

Los vascons qui envadin Aquitània, solide, qu'èran bilingües, mei o mensh. Qu'es impossible avossen viscut

a l'escart deu latin. En supausant (çò qui seré ua posicion maximalista) lo latin tardiu parlat en Novempopulania estosse exactament lo medish qu'au nòrd de Garona, lo gascon que seré lo resultat deu latin parlat per los bascos. Segur, lo latin parlat per los locutors de la *semedia* e de la *spela* que devè aver caractèrs particulars.

Un article de Jean-Pierre Chambon e Yan Greub, *Notes sur l'Âge du (Proto-)Gascon*, *Revue de Linguistique romane* n° 263-264, julhet-deceme de 2002, que muisha los caractèrs deu gascon èran dejà establits en l'an 600. Aquò ditz pas se lo gascon a evolucionat localement o s'es vienut – en partida – d'aulhors.

Se los vascons èran bilingües, que parlavan de preferéncia la lor lenga nacionau. Que i avó donc au nòrd deus Pirenèus un territòri, en mei deu País Basco actuau, que parlè pro longtemps basco, per exemple, lo Bearn, per deishar traças importantas de toponimia basca, e un territòri on l'influéncia basca estó sonque la deu latin parlat peus bascos. Lo limit enter los dus que variè au benefici de la lenga romanica. Que podem préner un exemple clar, Baiona. I parlavan pas basco abans lo sègle VI^{au}, puish que'u parlèn quauques sègles e Baiona que vienó romanica a ua cèrta data de l'Edat Mejana ; mes au sègle XX^{au}, Baiona que recebó ua imigracion basca vienuda de las campanhas.

In memoriam : Crestian Rapin

Tèxte : Joan Jacme Fènié

Dens quauques jorns, la 48^{au} edicion de l'Escòla occitana d'estiu de Vilanava d'Òlt (deu 14 au 22/08) serà benlèu un chic mei trista. Pr'amor que l'un deus sons fondators, lo Crestian Rapin, se n'a anat har tòpias. Diluns lo 1er d'aost, a mei de 90 ans, qu'a deishat los sons e la nòsta cara lenga d'òc per la quau avè tan tribalhat. D'ua familha originària de Tonens, qu'era vadut dens la banlèga de París on son pair èra dens la policia. Que hadó solides estudis lingüistics e qu'ensenhèt l'espanhòu, en particular a Agen on passèt practicament tota sa carrièra. Qu'avè après tanben lo vietnamian a las « Lengas O » ! Autor de poèmas, de novèlas (qu'estó recompensat dus còps per lo prèmi Jaufré Rudèl) e autor de mantuns articles, be sabè que « la fe shens òbra es mòrta » (devisa de l'Institut d'estudis occitans). Qu'avè donc redigit, sol, un diccionari francés-òc se-

gon lo parlar lengadocian. Aquò ne l'empachava pas de conèisher, léger e, s'acalè, parlar perfèitament lo gascon. Pedagògue, conselhèr pedagogic per l'occitan justament en Òlt e Garona, qu'era tanben vienut au Mont, en 1986, animar un estagi de lenga e cultura regionau. Discret, un chic reservat, hòrt cortés, qu'era un putz de sciéncia. Ne guardi personaument un sovenir arrespecuós e reconeishent.

Entà hilha maridar, non t'estós deus tons amics trompar

Tèxte : Patric Guilhemjoan

L'ua de las dificultats tà'us qui aprenen lo gascon, qu'ei de saber com revirar las preposicions francesas *pour* e *par*, a saber en quins cas e seràn reviradas per « per » e en quins cas per « entà ».

Que cau precisar, quate elements :

– Purmèr, la preposicion « entà » que's pòt contractar en « tà », e a còps en « t' » shens que i agi nada diferéncia de sens :

E t'on e'ns mias ? (*Uelhs d'aur II, Refugis, Elisa Harrer*).
Que seré estat corrècte e qu'auré avut lo medish sens d'escriver : « E entà on e'ns mias ? » o « E tà on e'ns mias ? »

– Aquera preposicion qu'a la fòrma « **ende** » dens lo Gèrs :

Jo vs'èi volut mandar l'estiu,

Ende qu'au mens vos escauhure. (*L'estiu gascon, Lo Trimfe de la lengua gascoa, Joan Giraud d'Astròs*).

– N'i a pas mei sonque la preposicion « per » qui sii emplegada dens tots los cas un còp passada la Shalòssa e en anar de cap tau Nòrd de Gasconha. Totun, la fòrma de lenga mei emplegada, autan sociaument com en literatura, qu'ei la deu Sud de Gasconha, on la preposicion « entà/ende » ei d'un emplec obligatòri dens los tres emplecs detalhats mei luenh.

– Las duas preposicions « entà » e « per » que's pòden contractar dab l'article definit masculin « lo » en : « entau » (entà + lo) e « peu » (per + lo).

La faïçon mei simpla de memorizar los emplecs d'aqueras duas preposicions qu'ei de partir de « **entà** », qui a **tres emplecs especifics**, e de's diser que serà « per » dens los autes cas. De fèit, « entà » que s'emplega tà **marcar un movement, un desplaçament o ua amira** (*un but*), en segond lòc tà **marcar un moment precis dens lo temps** e enfin entà **marcar l'atribucion**.

– Un movement, ua amira :

E d'escapà's tà casa en shorrisclant (*La venjança de Marion, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).

Quan s'ageish de movement, que correspon a un emplec deu francés : *à, vers, pour*.

Entà hilha maridar, non t'estós deus tons amics trompar. (*Lo qui lèit aurà, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).
Quan s'ageish d'amira, que correspon a un emplec deu francés : *pour*.

– Un moment precis dens lo temps :

E atau que cromptava tistèths shens hrèita nada en pensar, Margalida,

de'us dar tà l'aut Nadau

a las nòstas tres hilhas (*Lo tistèth, Requisitòri, Roger Lapassada*).

Que correspon a un emplec deu francés : *pour* o *à*.

– Ua atribucion :

« Qu'aví pensat a la mia neboda Liseta **entà** vos, Minica » (*Lo nòvi torrat, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).

– Eh ben, ce repicava Jausèp, se non n'i a de vadudas **entà** jo, que harèi com tu. (*Lo portrèit, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).

Que correspon a un emplec deu francés : *pour*.

La preposicion « **per** » qu'a emplecs hòrt mei diversificats qui pòden correspóner sii a *par*, sii a *pour*, e a còps a d'autas preposicions francesas. Dens los emplecs qui corresponen meilèu au francés *pour*, que sèrv tà **l'escambi, la correspondéncia o la substitution** :

E'u liurè **per** dètz pistòlas (*Ànsia, Eths crits, Filadèlfa de Gèrda*).

– l'aproximacion temporau e espaciau :

Ne **per** Cap d'An ne **per** Pascas, non son sabuts tornar. (*Lo flòc de Verbea, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).

Quan s'ageish d'aproximacion temporau, que correspon a un emplec deu francés : *pour, vers*.

Qu'èra tostemps **per** casa (*La hilha de casa, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).

Non voi mei estivadors qui non vòlen har que cò qui'us platz e son tot dimenge a la dança o **per** camins e **per** carrèras (*Per un grulh, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).
Quan s'ageish d'aproximacion espaciau, que correspon a un emplec deu francés : *à, dans, par*.

– l'encausa :

Per un braçat de caulets, e s'ac vau d'alugar tot lo vesiatge ? (*Lo cabestre, Vita vitanta, Miquèu de Camelat*).

– la concession :

Per leugèrs que siin, peu purmèr còp, que sentim los tons pas hens lo nòste còs ! (*Lo gojat de noveme III, Refugis, Elisa Harrer*).

Mes tanben aquera comunautat crestiana, qui **per** estar virtuuu, èra vertadèra (*Quaranta tres, Felip Biu*).

Que correspon a un emplec deu francés : *bien que, pour*.

- **introduir l'atribut deu subjècte o deu COD :**

Que l'averén podut préner **per** un Kennedy. (*Pilula roja*, Felip Biu).

- **l'atribucion (en un usatge literari o un chic arcaïc) :**

Perqué **per** tu las montanhas passè (*Eglòga V*, *Eglògas*, Pèir de Garròs).

Que demoran tres emplecs qui corresponen meilèu a emplecs deu francés *par* :

- **l'introduccion deu complement d'agent :**

Qu'èm l'equipatge brutlat **per** la sau de l'espèra (*L'isla deu tèsaur*, *Refugis*, Elisa Harrer).

- **lo lòc traversat :**

E se param ua man, que va huéger **per** la pòrta entero-
brida (*Un mètge de campanha III*, *Refugis*, Elisa Harrer).

- **lo mejan :**

Jo't trametu l'auta setmana

Per Dordèr, hilh de ma neboda,

Dotze bèths braus coda-l'i-coda (*Eglòga II*, *Eglògas*, Pèir de Garròs).

Avisà's ! « Entà » qu'ei obligatòri dab lo vèrbe « servir » :

T'arren ne sèrv sonque a har viver quauque peish (*L'arriu e la paishèra*, *Fablas gasconas*, Cesari Dauger)

Cosina

Pizza joena

Tèxte : Valèria Toton & Guilhèm Guishòt

Ingredients :

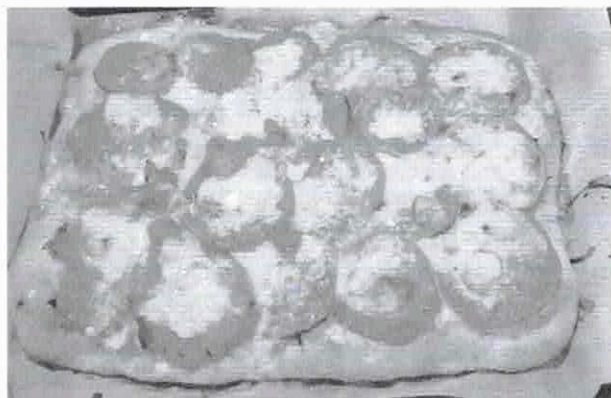
- 300 gramas de haria ;
- 3 culheradas sopa d'òli d'oliva ;
- 1 culherada sopa de sucre ;
- 1 saquet de llevami panissèr ;
- 1 pechic de sau.

En un bòlo, versatz la haria, la sau e hornitz l'òli d'oliva e lo sucre. Desligatz lo saquet de llevami de panisseria en un vierolet d'aiga cauda. Versatz lo tot en un bòlo e prestitz dinc a aver ua bòla.

En-hariatz-la plan e cobritz d'un eishugader e deishatz l'hevar pendent 30 minutas a 1 òra en un endret temperat.

Estenetz e guarnitz dab çò qui v'agrada : tomata, ceba, tapenas, olivas, anchòias, hromatge etc.

Hicatz en un horn caut a 200°C pendent vint a vint-e-cinc minutas.

Per la montanha

Tèxte : Charles Grosholts

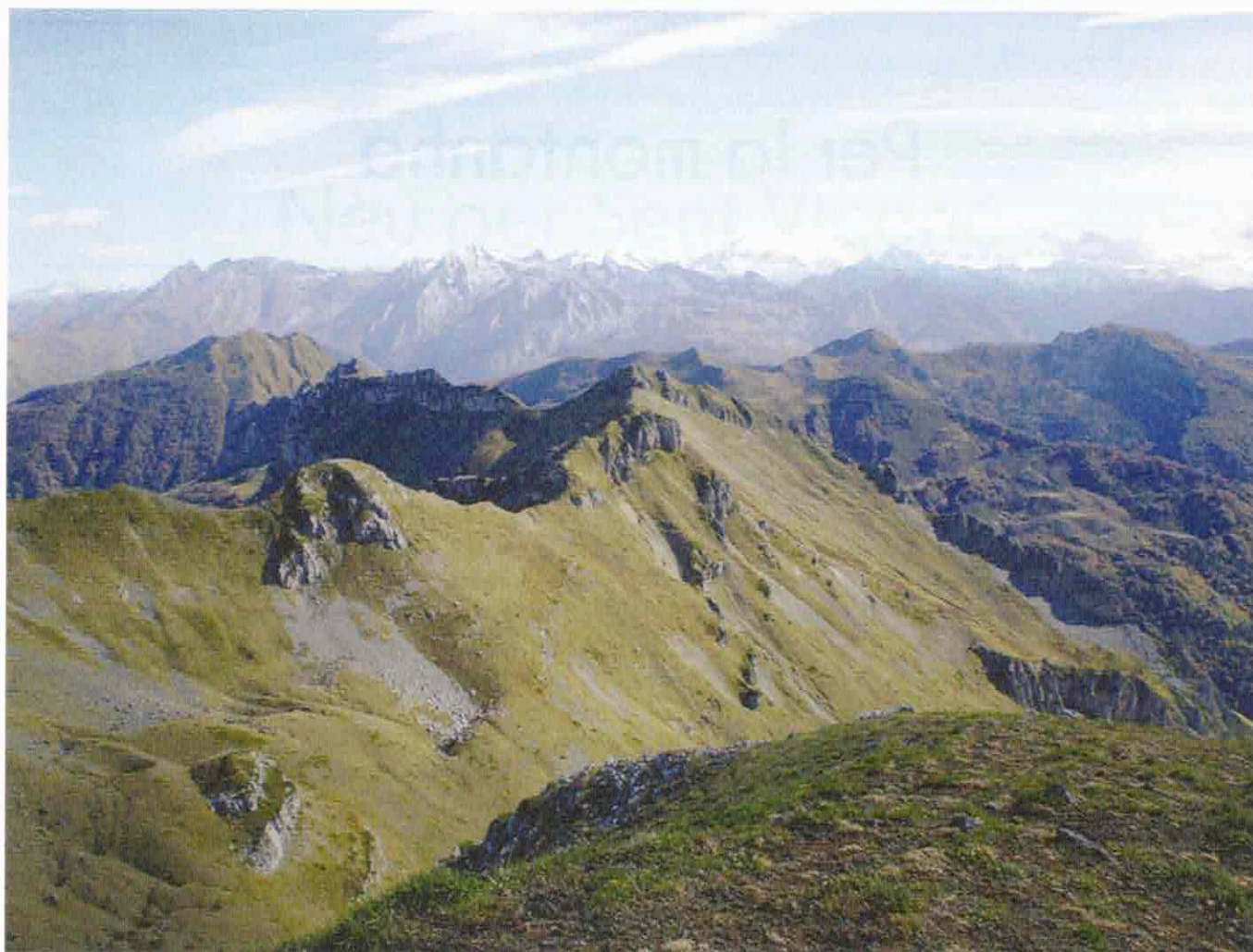
Arrevirada : Elisa Harrer

Pendent mei d'un miei sègle, Paul qu'a corrut la montanha pirenenca d'Arièja dinc au Bascoat dab un pla-ser tostemps egau. Que l'a coneishuda a la prima quan las purmèras flors e l'esquican la pelha blanca de nòvia qu'a revestit tà la noça dab l'ivèrn. Que l'a aimada l'estiu, quan las estivas e retreneishen dab lo tintalh de centenats de clarinas deus tropèths alargats, quan la tèrra e's cobreish d'ua varietat infinida de flors, quan acerà, au reiaume de las pèiras, e s'escaloreish lo vente de granit au dardant deu só. Mes qu'ei a l'abòr que la tròba la mei beròja, la mei esmaventa dab los bòscs qui's tintan dab colors inimitablas, quan sus la natura sancèra, a l'apressada de l'ivèrn, e cad ua tela de malenconia, mentre que, tristament, com a degreù, los

tropèths e s'encaminan entà tornar e que, au cèu, en tot bailinar los crums dab las alas blavetas, las palomas emigran en voladas rapidas de cap tà climats mei clements. Que l'aima tanben a la tempora de las espo-salicias quan se torna cobrir d'aquera ondradura meravilhosa qui lugreja au só dab las soas miriadas de rebats estiglants.

Despuish mei d'un miei sègle, que l'aima, a despieit de las mordudas de l'ivèrn, a despieit de la fatiga qui a còps e'u cura dolorosament los rens, a despieit de la paur qui mei d'un còp e'u nodè las tripas. Que l'aimada e que l'aima enquèra com ua dròga de la quau ne'ns podem pas passar, com ua mestressa a la quau èm prèsts ad ac perdonar tot. Cèrtas, non i a pas uei

en aqueth amor la medisha ardor, lo medish arsec que ger, mes se l'atge a ataisat la calor de l'estrenta, non n'a pas briga atenuat la doçor, ua doçor qui a pres los rebats de l'abòr. Uei que pren lo temps de's baishar entà admirar las flors, de s'estancar entà gaudir deu paisatge. Que vòu tirar lo maxíum deu son amor, com se, confusament, e sentiva a vièner lo moment quan e'u calora deishar-la per tostemps.

« B'ès hòu, au ton atge », ce l'arcastan sovent. « Au son atge, qu'ei hòu », ce's deu diser d'eth tanlèu com se vira d'esquia. « Qu'ètz hòu, au vòste atge », ç'afirman los envejós.

Paul que s'acontenta de sorrísar : lo monde qu'an ja lo dret de non pas aver la soa concepcion de las causas, e eth que's guardaré de criticar la lor. Ne s'ac gausa pas avoar, mes que senteish hèra plan com un cambiament deu son har. Pendent tota la soa vita que l'a agradat de partatjar lo son gai, lo son entosiasme dab los companhs de rondalejadas. Lo son plaser qu'èra de s'arretrobar au demiei d'un escabòt gaujós, en l'un d'aqueths petits estanguets charmants, de cantar còrs dedicats a la montanha, en oblidar còp sec las fatigas d'ua dura jornada. Uei, shens poder au just diser perqué, que senteish un besonh de soledat. Cada caminada que vad com un pelegrinatge, au cors deu quau arretroba tròç deu son passat on cavaucan hantaumas. Que l'arriba a còps de solilocar quan ei luenh d'aurelhas escotosas e qu'ei tostemps lo medish vòt qui'u tor-

na suus pòts quan s'adreça ad aquera montanha qu'aima de tot lo son èste : « Se un dia, ce la ditz, lo men vielh còr e craca en un esfòrc, guarda-me auprès de tu. Estuja lo men còs shens vita devath un amàs d'arròcas. Védias qu'arrés ne'u tròbin pas jamei. Ne cranhis pas la malícia de'us de casa : que saben quina fin e desiri. Se tau ei lo hat que doman e'm resèrva, que sii per un sococ maravilhós : be m'agradaré de'm morir dab, en lo men espiar, la darrèra vision d'aqueth dia qui se'n va, vestit de roi e de negre, aubrir las pòrtas a la nueit. »

Per un barri deu Tarba vielh

Tèxte : Elisa Harrer

Qu'ei sus aqueth tèxte que Charles Grosholts (lo dusau petit nom deu quau èra Paul, lo deu narrator) acaba *Brindilles*¹, un recuelh de *pensées et images du vieux Tarbes*, com lo sostitol ac ensenha.

En 1992, sèt ans arron la publicacion deu libe, Charlot que's moriva, a l'atge de 81 ans. Charlot : qu'ei atau que, a noste, e nomentàvam lo qui estó un gran amic deu pair e qui, arron la mort d'aqueste en 1967, e contunhè, fidèu dinc a la fin de la soa vita, de visitar de quan en quan la mair e qui'm hasó quitament arribar – que demoravi lavetz luenh de Tarba – lo son recuelh de poèmas *À l'ombre du temps passé*, ondrat d'ua gadiada afectuosa. Que s'escorrón las annadas e, que m'ac cau avoar, que l'avèvi un drin oblidat au Charlot, mes, quauques dias a, que cadoi, per escàs, sus *Brindilles*, e la Tarbesa que soi qu'avó plaser a léger totas aqueras evocacions de la soa vila nadau tau com la podèvan véder pendent la purmèra mieitat deu sègle XX^{au}. Quan la mea memòria n'arrepujaré pas tan luenh com la de Charles Grosholts, qu'i èi totun arretrabat, esmavuda, lo barri « insalubre » com ac disen maishants archius², on corrèva la carrèra Bosc qu'èi enqüèra coneishut. Qu'ei en aquera carrèra que Charles Grosholts e's passè lo son temps de mainatge, qu'ei en aquera carrèra que demorava la mea familha pairau, e particularament la mairbona, Nathalie, morta un an abans la mea naishença, e qui figura, au demiei d'autes « personatges », au capitol de *Brindilles* titolat *Le quartier disparu* : Nathalie « l'especièra que lo crèdit qu'acordava de bon còr n'avèva pas enriquit³ », c'escrui Charlot. Que m'an condat en efèit Nathalie que s'avèva devut arrenonciar a la petita especieria en aqueth barri tròp praube pr'amor non solament ne s'enriquiva pas, mes, çò de sordeish enqüèra, qu'avèva fenit per « har lo pof⁴ ». Lavetz qu'avèva hèit la lissadora, ajudada per Marthe, l'ainada deus sons mainatges, forçada peu pair de deishar l'escòla arron lo certificat d'estudis : que i avèva pro de tribalh a casa dab cinc hrairot e seroretas deus quaus e's calèva encuentar e dab aqueras pièlas de pelhas que calèva lissar dab los hèrs de fonta pesucs, cauhat alternativament sus las placas de la cosinèra de lenha. E rai per Marthe, a la quau averé tant agradat

de vèder regenta ! Un saunei irrealizable en la mea familha en aqueth temps : qu'èram au hons de l'escala sociau, e qu'i demorèram, ce disèva lo pairbon, obrèr a l'Arsenal, en trucar lo punh sus la taula. Los sons hilhs, eths, que's hiquèn totun a pensar autament, e lo punh que l'arroncèn meilèu, com quan desfilèn en 36 per las carrèras de Tarba en cantar *L'Internacionau*. E Charlot, probable, qu'èra eth tanben en lo seguici... Mes aquera epòca qu'ei hòrt luenhèca, e los racontes qui me n'estòn hèits deu men temps de mainada, be son brumós ! Qu'èri bahida tròp joena, non pensavi pas a pausar questions, e après, quan punts d'interrogacion e gessin, qu'èra dejà tròp tard.

Mes mercès a Charlot, qu'èi hèit, uei, quauques pas per la carrèra Bosc, mei precisament dinc au numèro 3 : qu'èi possat lo haut portau de hèr, qui n'èra pas jamei clavat, qu'èi traucat la coreta qui longuejava un ostau hòrt modèste, qu'èi dat ua uelhada curiosa au costèr on s'amassocavan hèras anticalhas, e que m'èi anat cuèlher quauques higas a l'arbo qui s'en-honsava las arradics dens lo casau deu vesin, mes qui getava, generós, las soas brancas de cap au noste, per dessus la murralha deus bèths calhaus d'Ador.

E que i a lhèu, au miei deus legidors de *Païs Gascons*, un o dus tarbès prèsts tà tornar dar un petit torn, com Charlot e jo, en aqueth barri que ne trobam pas mei sus las mapas, cèrtas, mes qui n'ei pas enqüèra boishat, que'n soi segura, de totas las memòrias...

1. Charles Grosholts, *Brindilles : pensées et images du vieux Tarbes*, Tarbes, Bibliothèque centrale de prêt, 1985.
2. Justificant atau la soa demolicion, dens las annadas setanta, s'èi bona sovenença.
3. « l'épicière que le crédit qu'elle accordait de bon cœur n'avait pas enrichie » (p.18).
4. har falhita.

Nèu per Sent Vicenç

Tèxte : Miquèu de Luc – Michel Peyresaubes

Nèva , nèva a Sent Vicenç¹
Tà que n'arriben los parents,
Qu'a plavut qu'a nevat,
Los parents son arribats. »

Qu'an deishat era montanha
Dab la nèu coma companha,
L'arribèra i Auloron
Tà dançar i béver un pinton.

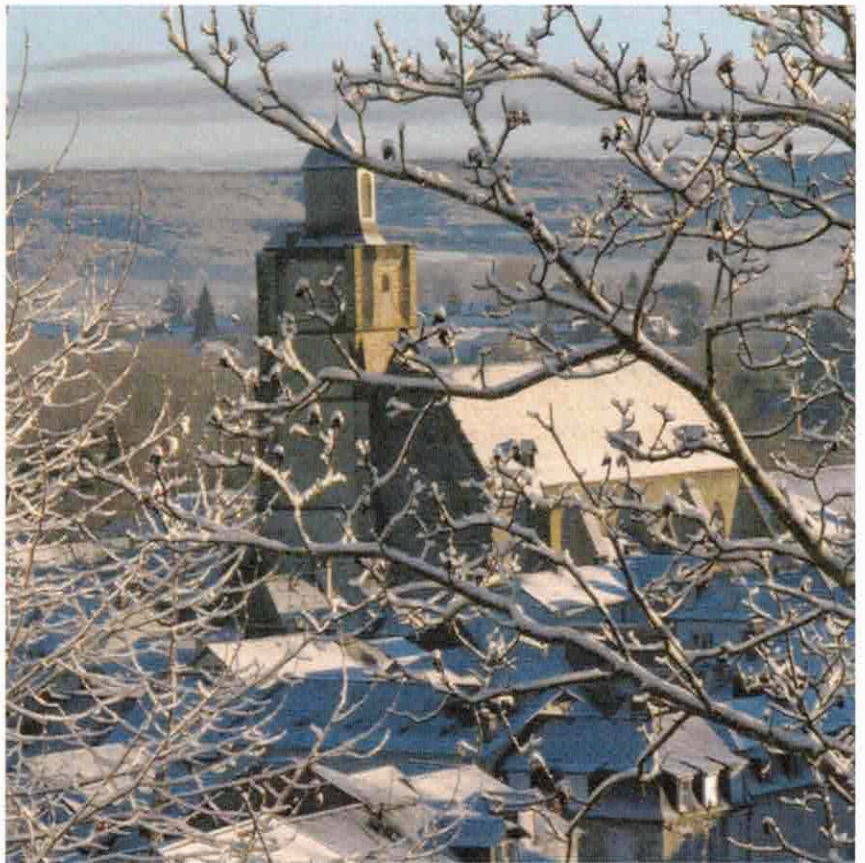
Aciu la Pèira Sent Martin
On a nevat dinc au matin.
Lo caputh blancós de l'Arlàs
Que s'embruma a pedaç.

Mei capsús l'Ania fièra
Blanqueja ensús la vath bèra.
Lo sorelh hè lusir lo glaç,
Pertot, ací, qu'ei silenci i patz.

Maria blanca² vòla, vòla,
Avisa-t'i de har la hòla !
Maria Blanca³ crida, crida
Dab lo qui hè gemida.

La man de Jean-Pierre ei quilhada
Cap au cèu, bèthlèu la nevada.
Patziu, dromilha lo Benon
Amantolat de blancor.

Nèva, nèva a Sent Vicenç,
A Luc non i a pas arrens.
Qu'a plavut qu'a nevat,
Lo monde se'n son anats⁴.

1. « Sent Vincenç » – A Luc qu'ei « Sent Vicenç » arreporèr entà la hèsta de Luc.
2. Lo vutre percnopèr.
3. L'aurostaira Maria Blanca d'Ossa en Aspa.
4. Genèr de 2021.

Doman

Tèxte : Matilda Hièrre-Susbielles
29^{au} Concors bigordan d'expression gascona

Doman, de qué e seràs hèit, doman que t'espèri
Que't saunegi, doman, que seràs tà jo, tà'us qui't cèr-
can ?
Quin serà lo rondèu deu monde, tà tots los qui t'es-
pèran ?
Esperada, saunejada, pantaish : monde de doman que
t'apèri.

✱

Do-man, do-man, los patacs deu son còr
Que semblan seguir coma un arrepic
Lo ritme d'aqueth mot : doman, que serà diferent,
qu'ei segura sonque d'aquò,
Doman qu'arribarà. Tiò, de segur qu'arribarà, mès era
que'u voleré aci, suu pic !
Doman, lo mot que'u sembla empleat d'espèr, de segur
tot que va cambiar
La nueit enquèra a passar abans d'arribar au dia tant
esperat,
Doman, ne'u va pas mancar aqueste còp, lo parat
d'ac tornar començar tot, tornar har tot, doman e l'ahi-
da que va tornar miar
Los dias qui autes còps èran tan lusents que son ara de
negre apelhats
Que la cau atènder coma tà arreviscolar-se, un navèth
dia, ua navèra aviada ?
Matin que serà, l'aubeta que puntejarà, que se'n va
dromir, lo còr drin mei en patz
Coma lo docinon de quan èra mainadeta, que'u sarra
lo mot, quan seré sonque en pensada.

✱

Lo mot que sembla insinuar-se en eth coma un poson.
Los sons pòts dessecats que s'aubreishen,
Que'u vòu disar, un darrèr còp : « doman », non...
Lo mot n'a pas mei lo madeish gost dempuish que
sofreishen
Los dias be son vaduts negres, lo cèu qu'ei ara tant
escur
Eslambrecs de dolor que vienèn a còps rajar l'escura-
nha
Que's senteishen pres coma en ua telaranha,
Doman, que va arribar, mès que serà ? Doman, lo mot
qu'ei mau-segur
Au moment de passar los sons pòts. Los còs torçuts en
un darrèr subersaut
Qu'arrapan au son espier. Quin, davant tant de mi-
sèria créder enquèra a doman ?

Los òmis vaduts hòus, la tèrra qui plora adaigada per la
sang versada, lo monde malaut
Tà l'òmi enquèra san, doman que sembla ua istòria,
un conde taus mainats, doman...

✱

« Doman, de segur que tornarà », ce'm pensi coma un
arrepic, tot doç
Que'u volerèi estelat de la lutz de las hèstas qui sem-
blan estar un rebat deu lugran,
Votz per milèrs qui van de las arraditz dinc aus cèus
infinits, lo moment aqueth, tan gran
Que l'espèri, de uei estant, que sèi que tornarà, de tot
còr que'u voi blos.
Que'u voi tanben daurat, coma las arraditz qui corren
dens la tèrra pregonda,
Que l'aimarèi passat devath la lua, còca de mèu en cèu
estelat, partatjar un veire e ua cançon
Mesclar las votz e los dits lo temps d'un rondèu, lo
temps d'ua beròja ronda
Tornar trobar la musica deu còr pataquejant, deus es-
clacassats e de la tua doçor
Que't saunegi amor estelejaire, que'm triga de tornar
audir a la nosta beròja cançon
Tornar cantonejar dab tu, lo beròi arrepic de las tuas
shiuletejadas qui se'n van dens l'aurei
Coma holets, per milèrs, mesclats aus nostes esclacas-
sats, arrajats peu sorelh
Que'm sembla un arrepic tot doç qui vien apatzar au
mié còr quan ei tot capvirat
Que la voi tornar trobar, beròi aimador, qu'ei doça e
calorosa la nosta beròja cançon
Que volerèi har virar las agulhas deu relòtge, que lo
monde sancèr e sia partvirat.
Véder un navèth dia començar, véder l'ahida enterlu-
sir tau coma un navèth só.

✱

Doman, lo mot qu'ei simple, doman que son duas sil-
labas, chic de causas
Mès, qu'ei tà quauques uns, la lutz dens l'escuranha,
qui'us muisha la dralha,
Qu'ei tà d'autes empleat d'esglàs, sinonime de paur e
de las maishantas pausas.
Tà jo, qu'ei estat tot aquò, mès uei qu'ei l'estela qui
tostemps luseish, que segueishi, qui neureish la mia
halha.

Futur... Fotut ?

Tèxte : Xavi Gutierrez Riu
29^{au} Concors bigordan d'expression gascona

E serà complicat
nòste món de deman
tant com eth deth passat ?
E serà mens uman
eth futur immediat ?
Un empèri de sang
sens bric d'umanitat ?
Un big-bang reïterat
sadoth d'atrocitat ?
Trobaram mens ingrat
eth trabalh hèt a man ?
Existirà eth pecat ?
Serà tot faussetat ?
Qui guanharà eth combat ?
Er engan ? Era vertat ?
Eth tòrt o era equitat ?
Viverè confinat ?
Viatjarè encapsulat ?
Serà esterilizat
e liofilizat ?
Mos demore deman

un món arrescauhat ?
Un món desfortunat ?
Un avier assetat ?
Eth destin de Goliat ?
Qui sap era vertat...
Tot çò qu'è meditat
damb tant temps esvagat
ac è desprofitat
e es ans qu'an passat.
Ací qu'è proclamat
- sense solemnitat -
que deman a arribat.
Ja m'an estremonciat,
e sò enes mans deth hat :
adiu eternitat,
me'n vau entath horat,
m'an hèt escac... e mat !

Dens lo noste monde de doman

Tèxte : Evana Valageas e Melissa Braconnier
29^{au} Concors bigordan d'expression gascona

Dens lo noste monde de doman
Ne i a nada violència hèita,
Nat crimi ni delicte ne demoraré impunit,
Samuel Paty que seré tostemps en vita.
Dens lo noste monde de doman
Eth secutament escolar non poderé existir,
Tots eths escolans que viverén en tota serenitat
Que'ns poderem exprimir en tota libertat.

Dens lo noste monde de doman,
Las inegalitats ne demorarén pas mei,
Dens las carrèras, las personas shens sobac ne serén
pas mei,
E la votz de cada individu que seré entenuda.

Non passaratz pas

Tèxte : Remesi Bòi

29^{au} Concors bigordan d'expression gascona

Non PASSaratz pas !

Julian ne'n podè pas mei. En tardança peu purmèr còp de la soa existéncia, que's reprimiva a gran pena la hami de córrer : ne ganharé pas arren a's cargar mei. De mei anar mei ansiós, qu'ensagè totun de har bona cara, de non pas amuishar arren deu destoble que'u pressava. Çò qu'avè podut véder qui s'ameritava un tau negligèr ?

N'èran pas sonque quauques gotas, lagremas qui perlejavan per un plafon de plexiglàs pensat impermeable. Que s'avè amassat tardança per chicas causas tad ac díser tot, mès shens s'ac poder explicar, ne'u ne sabè pas mau aqueth temps sacrificat a la vacuïtat.

Que l'avè hèit besonh ad aqueth moment, e peu purmèr còp qu'i avè cedit. Ua desarralhada a la quau e renonciè lèu-lèu, entà's gahar a d'autas necessitats.

La carrèra principau qu'èra desèrta, vueïta d'aqueths ciutadans conscienciós qui jamei n'amassavan pas nada tardança. Totun, davant aquesta evidenta tranquillitat, Julian que mantienè l'anar mei convenient, ne deishant pas arren a las tintèinas deu son còs.

Que's mirè lo punhet, com lo condemnat lo borrèu : desconsolat, que s'avisè lo son descalatge que s'amplificava. Ad aqueth ritme, ne tardaré pas a pagar tornas. Un vintenat de camadas mei luenh, qu'arribè davant la pòrta qu'aurè devut obrir mei de d'òra. Reprimint lo son agaçament, que's passè la man davant l'escàner. Lo messatge que'u tornè que'u deishè tec. Quèc, qu'aloguè mantua segonda a la soa compreença, abans de tornar har la soa demanda : que s'i mauescadó un còp mei. L'injoncion qu'èra de las claras totun : [Vòlhitz méter a dia las vòstas dadas personaus]

Ne n'èran pas ? N'avè pas ua memòria de las eficaças, mès que's brembava de plan totun deu còp passat quan s'èra sosmés ad aquera obligacion : ua setmana avè, peu mei. Pressat peu temps, secutat peu son còs, Julian que's resignè a's connectar au registre deus collaboradors actius.

D'ua perperejada, qu'accedí a la soa fica, qui consultè dab prèssa.

Vertat, l'un deus critèris deu formulari qu'èra enquadrat d'un roi sospieitós. Que sospirè shens nat alet, guardant tad eth aquesta resisténcia : n'avè pas a amuishar arren deu son agaçament, mès a amuishar de

reng lo son estrambòrd. Arregahat, que sorrído e que s'aprestè a las questions qui l'estoran pausadas.

Julian que soscrivó a la soa mesa a dia.

Que recebó la notificacion d'usatge, l'avertissent deu hèit que seré sosmés a un tèst V-K&B e qu'aqueste ne durarè pas sonque ua minuta. Julian que trepejava, en se demandar quan e podora obrir totun aquera sandita pòrta. Be n'èra a's balançar leugèr d'esquèrra tà dreita, ensajant dab desespèr de's sofrir lo mau dab paciència, shens s'i escàder. Forçat de's plegar viste hèit a las obligacions reglamentàrias, que hasó passar a hum la chorrèra de las condicions generaus d'utilizacion. Modalitats qu'acceptè dab ua navèra perperejada vaduda ambreca. Lo tèst que s'aviè.

— E v'aperatz Julian ?

— Òc.

— E n'ètz segur ?

— Òc.

— Tornatz dise'c tres còps...

— Julian. Julian. Julian.

— L'un deus vòstes collègas de tribalh que'vs pausa ua question.

Que'vs demanda : ei verd lo sorelh ? Que'u responetz ? Julian que coneishè la responsa, segur, que l'avèva tostemps sabuda. Perqué esitava lavetz ? Non, n'i avè pas nada esitacion a aver : qu'ei verd.

— Òc.

— E n'ètz segur ?

— Òc.

— N'ei pas gris ?

— Non.

— Qu'ei verd lavetz ?

— Òc.

— Un mainat que v'ahupa. Que plora per carrèra. E v'estancatz ?

— Non.

— Dilhèu ajuda que'u hè besonh. Ne'u desiratz pas ajudar ?

— Non.

— Ne serè pas normau de l'ajudar ?

Un còp mei, lo V-K&B qu'ensajava de l'enganar. Qui podè non pas sàber enquèra que l'existéncia deus mainats èra mei ua legenda urbana que non pas la realitat ? Julian be's guardè d'exprimir la lassitud que hasèn créisher peu son dehens las questions a las quaus avè

a's plegar : que s'arregahè un còp de mei, tan plan com mau.

Renviant de mei anar mei los assauts deu son organisme, que s'i escadó a respóner :

— Non.

La soa responsa enregistrada, un imatge que s'imposè a las soas retinas.

— Ací un gat...

Qu'ei un can, ne's podó pas retièner de pensar Julian. ... e v'agradaré de tocà'u ?

— Non.

— E n'ètz segur ?

— Òc.

— Totun, que son doç los gats...

B'ei un can !

... Ne'u voletz pas tocar ?

— Non.

Lo tèst qu'era acabat : lo quadre, qui dinc alavetz aficava un roi acusator, que clinhotegè e que passè a un verd aprovador. Shens nada suspresa, que s'i era escadut e que podè entrar dens l'espaci redusit que l'era estat refusat dinc ara.

Au baish deu vente, gampas que brembèn a Julian l'urgéncia de la situacion. Que's mandè lèu-lèu las responsas a qui de dret e que s'i hasó a esperar la soa validacion, en se sofrir lo mau dab paciéncia.

[Accès refusat]

Aqueth navèth reget que truquè a Julian coma ua lama de hons, lo hòragetant, sufocant, peus sons perhons on gramava la soa frustracion. Ne s'i escadè pas a's manténer lo cap enlà de l'aiga, lacat peus sentits contradicòris que'u hasè cotir la soa situacion.

Perqué aquera pòrta e refusava de s'obrir ? N'avè pas collaborat sancèrament com l'era estat demandat ? On èra la justa retribucion de la soa sosmission ? Totas aqueras questions qu'en-hlèn lo gave de la soa malícia e shens se n'avisar, Julian que deishè aqueth sentit subercolar.

Quauques lagremas, purmèr, que'u banhèn la cara shens nat ahroncilh. Puish, que'u vienón per las nassics, a fòrça d'esloishadas incontrolladas, lims degotejants, hasent lo pont enter lo nas e la boca. Que'us hasè seguici ua esquiçada hissanta, ua laceracion espartint shens nat brut la soa cinta abdominau ; que cedi aus trucs que'u balhava lo son còs. Com ne'n podè pas mei, que tustè lo vestit de plastic dab los jolhs, s'agorripint sus si medish : despoderat. Que's sarrava las dents, contractant lo maisherar dinc a l'espurnar, abans de's resignar en un gemit.

Quin podè estar agradiu ? Julian ne s'ac explicava pas, ne s'i escadèva pas mei a s'explicar qué qu'estossi : que profieitava d'aqueth moment. Que l'agradava sustot aquera aujor difusa qui riulejava devath la soa combinason, banhant lo son còs de çò que n'avè pas podut retièner. Aqueth sentir que l'auré hèit desbrembar quasi on èra e tot çò qu'avè patit dinc ara : la paura, l'espèra, l'incomprension, la dolor. Solaç hèit, tot aquò n'avè pas mei la mendre importància.

Julian que s'ajolhè, s'eishugant tan plan com mau la moquira e las lagremas qui s'èran calhadas, abans de's tornar quilhar. Aus sons pès que's formava, gota per gota, ua hlaca jaunassa e amoniacada.

Èra eth qui l'avè produsida ? Quin èra possible ? Hòrabandit de l'espaci tecnic, refusat a la soa pòrta, ne s'avè pas podut brancar la sonda qui de costuma e concorrè au son assaniment.

Estomagat, que's pausè las mans suu baishvente com tà'u har mei vededer. Ad aqueth endret, que s'espartí un plap escur qui gotejava a tot doç : au parèisher, l'estanqueïtat de la soa combinason qu'era supausada estar tota parièra a la d'aqueth plafon de veire, lo qui l'avè costat tant e qui n'avè pas sabut retièner las gotas, qui s'èran arronçadas contra eth.

Esbraçat, vueïtat, Julian que s'estava dret, shens saber qué har.

Vertat, que's sentiva mièlher, pr'amor deu son còs qui avè cessat los assauts incessants, mès aquera retrèita n'era pas sonque ua engana ; peu demieï de las soas pensadas ondosas qu'infusava déjà la vergonha. Qu'auré volut desaparèisher, har qu'aquera macula pelviana n'estossi pas vista sonque d'eth, e arrès mei. Ailàs, be sabè n'era pas possible, pr'amor tota causa, qu'era ua causa vista : èran déjà en camin ?

Julian que passè ua man pesuga de lassitud sus ua cara ahrescada.

Ne trobava pas nada solucion au son problèma, pr'amor ne n'i avè pas nada. Per mei que pensèssi a totas las possibilitats, tots los recors, ne's podè pas virar deu procediment : tot aquò pr'amor d'ua fotuda maquina !

A l'evocacion de la soa falta, Julian que considerè lo locau tecnic rebèc d'ua hissada. Destrusí'u que l'auré solaciat sancèr. Que's vedè redusí'u a l'estat de vitz e de bolons, hòner lo plastic de la soa pòrta intransigenta e shirgà'u las sondas com s'eviscèra ua preda. Julian qu'exalè l'alet sancèr, avossi podut saber de qué era capable, abans que l'aparissi çò que l'aparí, que l'auré adaigat la basa eth medish.

Lo son fondament, eth, qu'era molhat. Lo bolhon calorific qui l'avè enropat dab doçor, l'aconortant com jameï ne n'era estat, que s'era apatzat, en-hredit. N'avè pas sonque aquera ràbia pregonda de rèsta, aqueth sentit dinc alavetz desconèishut, qui'u lacava com un guèiser en ebullicion e qui ne tardaré pas a chorrar. Ua fòrça incoercibla qu'ensajaren de retièner en de balas : Julian que fulminè.

Condemnat a un òdi... uman ? Julian que s'avisè deus projectiles mei vesins, deus quaus e's poderé emparar shens nada pena e des-hà's tot parièr. Com ne trobè pas arren que la soa navèra furor e podossi llevar, que s'acroquè, que's pleguè e que's gahè l'ua de las soas cauçadas enquèra degotejantas, apesantidas d'ua vergonha qui'u rodè los artelhs. Bitara, que'u brutlava la man.

La soa garganta que temptè un bram : Julian que s'esvotzè. Plors e moc que s'i tornèn, acompaissant lo

projectile embugat de suscòr dens lo son movement revenjaire. Ua errança qui s'acabè lèu-lèu contra la paret plastificada de l'estret assanissader, estat, eth, dessentit de plan. Umiliat un còp mei, Julian que cedi a la prudèra de tornar començar, de s'i fracatjar la dolor dinc a la soa desapareishuda.

Que s'armè lo braç un còp mei, en-hlat d'arreganh, e qu'aluenhè d'eth aqueth pes qui l'oprimiva, lipendejant la soa corsa gaussiana d'ua votz copada. Medishas causas, medishs efèits. Totun, ne renonciè pas, eslisant ponhastre suu penent qui'u miava tà la soa aviada. Galvanizat, Julian que s'esperrequè la pèth lissa, dinc ara plaps eishenja, aborrint los sons badges e la soa matricula. Que's sentiva diferent, com desempresoat d'ua sarrada mortifèra, qui l'avè tròp longtemps retienut. La pèthmuda a la man, ne podó pas celar arren de la soa suspresa quan descobrí que devath aquesta e se n'i trobava ua auta : mensh lissa, mensh blanca, cauda. Los sons pòts qu'ensagèn un rictus : Julian que sorridó.

Tot a la soa descobèrta, ad aquera briaguèra qui'u redu-siva totas las pauras au silenci, n'entenó pas la purmèra somacion, ni la dusau d'aulhors. Mès que's virè totun, gavidat per un sentit tot navèth com los autes e qui'u chebitejava que n'era pas mei solet : aus sons davants que s'amuishava ua pòrta desconeguda, fascinanta, obèrta e obstruïda per un cerbèr de quate caps. Julian qu'estirè lo braç com tà l'abastar. L'ua de las gautas que lairè, l'ordonant de s'estancar.

Ne l'escotè pas. Ne s'estanquèra pas abans d'aver passat aquera portalada qui l'arcuelhè dejà.

Ua detonacion que l'estanquè sec.

Julian que sorridó, en se tornar sentir apoderat per aquera aujor difusa e aconortanta. Au paréisher, n'era pas impermeable eth tanpòc.

Que s'ahoní, banhant en un fluide vermelh e caut. Bajolat per andadetas sanguinas, que s'agorropi sus si medish, apatzat : totun, que s'anava poder pausar.

LO VÒSTE ABONAMENT QU'EI ACABAT. PENSATZ A'VS TORNAR ABONAR !

ABONAMENT NORMAU 27 €, ABONAMENT DE SOSTIEN 32 €, ESTRANGÈR 35 €

**L'AMASSADA GENERAU DE PER NOSTE QUE'S DEBANARÀ
LO 4 DE MARÇ DE 2023 A 10H
A L'ESPACI ROGER LAPASSADA, 34 TER PLAÇA DEU HERALH A ORTÈS.**

**TÀ ESTAR MEMBRES DEU CONSELH D'ADMINISTRACION, QUE DEVEN ENVIAR LAS
CANDIDATURAS ABANS LO 22 DE HEURÈR DE 2023.**

Purmèr sermon

Tèxte : Guilhem Pilard-Guishòt

Document familial balhat per En Joan Francés Lafont, vintatèr arretirat a Bomas (Gravas, Bordalès) ; qu'es un ver-tadèr predic com n'i avè enquèra arron la purmèra guèrra mondial, rebat de la lenga parlada alavetz. Hicat en grafia normalizada per Guilhem Pilar-Guishòt

Mons frairs,

Tots aqueths jorns, qu'avem glorificat la tèrra.

Aqueste matin, ètz vinuts au pè de l'autar per l'exaltar e la cantar enquèra.

Soi segur que tots aciu ètz urós de la véder tant a l'aunor.

Quan vòste curè, hens son predic, vos parla deu cèu, que baishatz lo cap e cadun se ditz tot tot-shuau :

« Lo Cèu, es plan haut, e benlhèu, n'es pas per jo ».

Quan vòste curè vos parla de l'in-hèrn, aquò vos balha fred dens l'esquia e que tremblatz de paur, a l'idea d'i brutlar un jorn.

Mes quan vòste curè vos parla de la tèrra, alavetz, que vos esberitz e qu'atz lo sorrís !

Com l'aimatz, la tèrra ! Vòsta tèrra, que l'aimatz, com un tròç de vosatis.

Atz, ma fe, rason pr'amor la tèrra aquò es la hilha deu Bon Diu. A plénhas mans, i a getat los gèrmes de la feconditat e dab sa ploja e dab son sorelh, ne n'i sorti autant de flors e de fruts com d'estelas dens lo Cèu.

- La tèrra, lo Cèu, aqui qu'ei la scèna on se passa la vita de l'òmi, la d'aciú e la d'en haut.

- La d'aciú nos aida a ganhar l'auta si sabem nos sovenir de la paraula deu Creator « Que trabalharàs la tèrra e que minjaràs ton pan a la sudor de ton front ».

Atz donc rason d'aimar la tèrra, mes tà la plan aimar, que la cau plan conéisher.

- E vaquí perqué pendent quate jorns, òmis sabents e devoats a la causa de la tèrra, son vinuts per vos parlar d'era e vos aprèner a la miellhor comprèner per la miellhor tribalhar.

La tèrra, aquò es la gran amiga qui nos balha a cadun tot çò que cau per viver : lo blat per hèser lo pan, la vinha per hèser lo vin. Com la mair balha a popar a son mainatge, la tèrra balha son sen a tota l'umanitat per neurir son còs.

Gausi tanben díser que neureish la soa amna.

Lo Crist a dit : « Lo qui minja ma carn e lo qui beu mon sang, ne pòt pas morir, aurà la vita eternau » E la

carn e lo sang deu Crist, aquò es lo pan e lo vin que sòrten de la tèrra e que montan sus l'autar per i recéber la divina consacracion. Òh la bèra ! Òh la grana mission de la tèrra ! E vosatis qui la trabalhatz, que podetz estar fièrs.

Aciú, a Senta Crotz, n'es pas la tèrra on hèrn lo pan, non, aciú qu'es la tèrra on hèsem lo vin, e quau vin ! Lo purmèr deu monde, après lo d'en fàcia. Lo vin, aquò es la divina liquor qui arregaudeish lo còr e arrehe lo sang de l'òmi. Lo vin, aquò es l'amic doç e bon que recebem tot jorn dab plaser, mes se n'i prenem pas guarda, qu'es l'amic perfide qui nos geta a tèrra. Nos pòt aidar a viver longtemps, mes tanben nos pòt aidar a morir un chic cada jorn. Lo vin, es lo rei de la taula, dab eth, i recebem l'estrangèr que nos visita, dab eth, portam la santat deus absents, dab eth, arrosam totas las victòrias e consolam totas las des-hèitas. Lo vin, aquò es la fòrça misteriosa qui electriza lo sordat, que hè borir dens sa peitrina, son còr e son sang e lo geta com un lion, sus los camps de batalha, decidit a vincer o a morir.

Lo vin e lo vòste mei que tot aute, que travèrsa la montanha, que travèrsa la mar, e se'n va dinc a la taula deus princes e deus reis portar lo renom de vòsta tèrra, e cantar la glòria de nosta França. E enfin, lo vin, com v'ac disèvi totara, e aciú, que haré quasi hicà's de jolhs, lo vin, portat per las mans innocentas e puras de vòstes mainatges, lo vin, que monta los gradèrs de l'autar e que's cambia en lo sang deu bon Diu.

Òh, gents de la vinha, gents de la tèrra, que podetz estar fièrs e tanben estar urós.

A vòste, a la campanha, n'an pas enquèra perdut completament las bonas, las sanas tradicions. Lo tribalh i es totjorn a l'aunor. Aciú ne coneishen pas la jornada de ueit òras. Non, aciú la jornada dura tant que dura lo jorn. Be'n coneishi que son de pè, cada matin abans lo sorelh e que se'n van atènder, au cap de la pèça que se lhèvi lo jorn per començar lo trabalh. A vòste, a la campanha, que respiram totjorn lo gran aire, e las caras i son frescas e bèras. On es donc aquò que tròban los vielhs mei valents e mei alèrtes ? Aciú, ne i a pas limit d'atge, que damoran de pè, fàcia a la besonha, dinc a la darrèra minuta. On es donc aquò que tròban la joenessa mei robusta e mei galharda ? Aciú, quan lo país a besonh deus sons hilhs per lo defènder, digun ne

damora darrèr. E acerà, quan cau trucà's, son totjorn los purmèrs a balhar e recéber los patacs.

Totara, en passar davant nosta glèisa, n'atz qu'a léger lo martirològi de Senta Crotz. Qu'i veiratz que sus aqueste sèrra de nau cents abitants, ger, près de cinquanta que son tombats a l'aunor, fàcia a l'enemic. E enfin, a la campanha, si ne se dèishan pas gahar per la maishanta mòda e las maishantas ideas, qu'i pòden enqüèra miar aisidament la vita simpla e dreita com la miavan noster ajòus qui ne corrèvan pas tant, ni tan viste, qui ne s'amusavan pas tant ni tan mau, qui n'èran pas tan gloriós ni tant ambiciós, mes qui servivan mielhor lo Bon Diu, per damorar fidèus totjorn, au tribalh, au dever e a l'aunor.

Tanben, gents de la tèrra, damoratz-i. Ne la dèishitz pas desertar per vòstes mainatges, si ne voletz pas que lo luxe e lo plaser de la vila los i guasten lo còr e los i viren lo cap. Ah ! la vila, la grana vila ! Que fascina la joenessa, com lo miralh fascina la laudeta e on cred trobar la vita, plan sovent que tròba la mort. Quant dèishan la tèrra, lo campanèr, l'ostau on son vasuts e on son morts los ajòus e que se'n van a la vila per i ganhar mei de sòus e s'i procurar mei d'aise e qu'i pèrden tot, la santat e l'aunor. A la vila, que cauman, que tralhan la misèria, que cridan la hami mei que jamei ! N'atz pas qu'a léger lo jornau per saber que dens las granas vilas, aciu com a l'estrangèr, que son milèrs e milèrs qui n'an pas tribalh e qui n'an pas pan !

A la campanha, arren de tot aquò ne s'i passa jamei, percé la tèrra qu'es ua bona mair qui balha totjorn la viòca a'u qui la tribalha.

Òh tèrra, nosta tèrra, tu qui nos guardas la tomba plan aimada de noster ajòus, guarda-nos tanben lo còr e los braç de la joenessa, per te cobrir de flors e de fruts e

geta en tas arrègas la semença de l'avièner. Bota-li dens lo cap, aquera pensada deu poèta : « Si me calèva véner, si me calèva quitar la mia tèrra, aquò seré per jo, com véner, com quitar mon país e la mia mair ! » Òh tèrra, nosta tèrra, tu qui captas lo sorelh e lo botas en botelha per nos reviscolar, bota tanben, dens nostas veas, ua sang generosa per te servir e te damorar fidèus totjorn. Òh tèrra, nosta tèrra, tu que pòplas e arrepòplas la natura, presèrva de tot mau las honts umanas de la vita, e guarda-las puras e fecondas per multiplicar la nosta raça.

Òh tèrra, nosta tèrra, tu qui balhas lo medish pan e lo medish vin per lo praube com per lo ric, per lo meste com per lo vailet, balha-nos a tots lo medish amor e la medisha fe per tribalhar la man dens la man, a la prosperitat de noster país per véser florir la patz e que frairs dens lo temps, siim frairs tanben dens l'Eternitat. E nosautes e vosautes, sustot los joens, hesem-li, davant lo gran meste, hesem-li aquera promessa : Òh tèrra, nosta tèrra, ne te volem pas quitar ; ni lo luxe, ni lo plaser de la vila ne nos poiràn pas jamei separar. En çò de tu, que volem viver, com noster ajòus, lo cisèu e lo brabant a la man. En çò de tu, volem morir, per dromir dens ton còr, près d'eths, en atènder lo gran desseir, per anar hèser tots amassas, dens la vinha deu bon Diu, la suprèma, l'eternau vrenha e i béver, shens jamei s'estarissi lo vin de l'ambrosia, dont lo noster es un abans gost, lo vin deu Paradís. E nos i desiri trobar tots, un jorn, per la setmana celèsta qui ne fenirà pas jamei.

Atau sii !

Lo marcadèr de semenças

Tèxte : Pepé de l'arribèra

Au juste, lo Girard que's miava dus comèrcis au bèth còp ; qu'èra marcadèr de lenha e de carbon, mes que n'èra tanben de grans e de semenças.

Ua gran bastissa qu'ac aprigava tot. Per devant, sus l'arua nosta, ua bòrda pro pregonna que s'orbiva cantèr Moncocuth. En seguint lo magazin qu'amuishava mercaderia en duas veirinas largas de part e d'auta de la pòrta d'entrar.

Per darrèr, aquera maisoassa que balhava sus ua auta arrua. Pr'amor qu'èra drin mei baisha, los bròs, las car-

retas, un còp arreculats, que'us podèn carcar e descarcar adaise en un gran enterpau qui s'avançava devath lo magazin. En un còrn las balas d'engrèish qu'i èran apieladas en ordi en un gran carrat. En fàcia, sacs de pomas de tèrra dinc au solèr. Au ras, ua arruada de sacs de milhòc ajacats devant la murralha. Provision de tot : havòlas, bren, resa, hroment... que s'i venè de tot.

Aciau qu'èra en gròs qui's venè o qui's cromptava la mercaderia, a còp de sacs sancèrs.

Peu bèc, darrèr lo cohaire, que's trobava tot çò qui serviva tau cauhatge. Au hons, juste dinc au teit, lenha, lenha au mètre, de casso, apielada dab suenh, tà que ne cadi pas, cantèr la murralha. De l'entrada enlà, dinc aquera pièla, hèishs de listrèus de seueria, dreçats ; ua gran carga de lenha de pin, deu sec, tà alucar lo huec. En un còrn, ua pièla de lenha segada e escalhada entaus hornèus, tà las petitas chaminèias de las crampas e tistas plenas d'aqueths tròç : aquera lenha preparada que's venè a la tista. A dreta deu portau d'entrar, a contra la murralha, rengs de sacs de carbon, de bolets

sus mantuns ordis, apielats l'un sus l'aute. Quan i hasè hred, los obrèrs que's manejavan per aqueth hangar. Que calè pujar tres escalons tà entrar au magazin. Darrèr cada veirina ua sòrta de taula, a bona hautor, qu'aufriva las mercaderias a véner. A dreta qu'èran presentadas las pompas de sulfatar de coeire roi, los bohadèrs tà sofrar lo vitatge, decalitres tà mesurar la lèit, lo vin, cisèus de talhar.

A man esquèrra qu'èran amuishadas potingas, d'abòrd en paquets, en boeitas, d'aqueras tà suenhar la caguèra deus vetèths, las malaudias de las pothas, deus pòrcs, blòcs de sau, meca de sofre, broquets tà las pipas, taus barricòts... bombònas, damajanas.

Entram. A la part dreta un mòble drin especiau, format de quate granas caishas per davant e de ua sòrta de pupitre apitat per dessus. En las caishas resa, bren, milhòc, civada qui's venè au detalh. Sus las tauletòtas deu pupitre tots aqueths paquetòts de papèr dab cadun lo son imatge qui representavan caulets, pòrs, carròtas, nabets, saladas... Semenças de tot ordi en petita quantitat taus jardinèrs amators. Tà'us qui volèn semiar en mei gran, que podèn putzar a la lor idea hens sacotòts mei o mensh grans, qui, la boca ubèrta, amuishavan semença de la causida : céasers, havas gròssas, carròtas tau camp, blets taus pòrcs, caulets hauts, tecons de dus ordis mes tanben, treu, arrabas, regràs... Enter los sacs, la balança dab los platèus e los pes lusents qu'atendè de servir.

Per darrèr grans sacs ubèrts, lo bòrd troçat ; en l'un engrèish tà servir tà tot, en l'aute engrèish tà forçar, caucea aquiù, escòrias aciu, sulfat de coeire aulhors,

sofre en podra. Tota aquera mercaderia que la crompavan per cinc o detz quilòs, en granas borsas de papèr. Emparats a la murralha, casièrs a on èran dispausats : horcas de hejar, dab duas puas, de tirar hems dab quate puas, palas, picas, vedolhs, dragons, dalhòts e per l'estrem manges de tot ordi, arrastèras...

De la part esquèrra deu magazin, hèra au larg, ua bascula tà pesar au delà de cinc quilòs. Puish, suu miei, un burèu. E cantèr un sac de havòla juste a miejas vueit, sacs de pomas de tèrra de dus ordis qui's venèn tà minjar. N'èra pas que au mes de març qu'i vedèn aquiù

poma de semença entà semiar. Lo long de la murralha en casièrs e sus tauletas un còp de mei, de tot, de tot, juste drin de desordi : pèiras d'agusar e cops, harguetas, pèiras d'esmolèr, cotèlas, musèus de grillhatge taus vetèths, esquiras... bondas e boçons de leuge, chanchas tà la lèit, còrdas, cadenhas, moscards, cordeta, utis de tot ordi...

Assedut darrèr lo burèu, sus un fautulh drin fatigat, lo mèste. Un mondolh d'òmi empatalicat, ua cama regda, tostemp tenuda. En seguint d'un accident o d'ua blaçadura a la guèrra, n'ac èi pas jamei sabut. Lo gredon de har los comptes, d'escríver suu libe que pareishè un luquet sonque, de tant las mans soas èran enòrmes. Lhèu aquera infirmitat que

l'avè balhat un caractèr pro dificile. A dias, que pareishè sofrir, tanben. De mei, se comprenè lo bearnés, tostemp que tornava responsa en francés shens totun franchimandèjar. Lhèu n'èran pas salièrs de luenh enlà en la soa familha. La soa votz qu'èra meilèu borruda. N'arridè pas tot dia. Qu'èra comerçant, de segur, mes tot dòi drin mei charmant que ua pòrta de preson. De cap aus sòus qu'èra hèra exigent. Qu'escarniva a contunhar los hilhs qui tribalhavan a mei har, com pècs. Eths, au contra qu'èran hèra braves. Qu'asseguravan lo segatge e lo transpòrt deu hustatge, que carussejavan sacs tot au long deu dia, sacs de carbon, de bren, de milhòc... tostemp arcuelhents, devisants e servicius de cap aus clients, que sauvavan lo comèrci. La hembla, ne l'èi pas jamei pro vista tà la poder arreconéisher sus l'arrua.

Mandat peu pairbon qu'i soi anat tà har comissions. N'èra pas tròp de bon còr qu'i anavi, que'm calè pregar drin. Que'm cau totun disèr qu'aqueth òmi n'èra pas autan desagradable qui ac hasèn créder lo monde... a fòrça de batalar.

Que'm sovieni d'aqueras sentors hèra particularas ad aqueth magazin : l'aulor de las semenças pro agrada-bla, l'aulor de tèrra miada per la poma de tèrra, l'aulor hòrta de daubuns engrèishs, de la flor deu sofre qui herucava au pregon deu nas !

La pòrta deu viatge shens tornar

Tèxte : David Diop
Arrevirada : Bernat Casanava

David Diop, professor a l'Universitat de Pau e escrivan, qu'ei coneishut despuish qui estó premiat au Goncourt deus liceans, en 2018, peu son roman *Frère d'âme*.

Que'vs perpausam ací ua arrevirada d'un extrèit deu son darrèr libe, « La pòrta deu viatge shens tornar », qui ei lo chafre dat a l'isla de Gorea, d'on son partits milions d'africans au temps deu comèrci deus negres.
Bernat Casanava

Qu'èi quitat París tà l'isla de Sent Lois deu Senegal a l'edat de vint-e-tres ans. Com d'autes en poesia o d'autes enquèra en la finança o la politica, que'm voli har un nom en la sciéncia botanica. Mes, per ua rason qui ne sospieitavi pas a despieit de la soa evidéncia, ne s'ei pas passat çò qui aví previst. Qu'èi hèit aqueth viatge tau Senegal tà descobrir plantas e qu'i ei encontrat òmis.

Qu'èm los fruts de la nosta educacion e, com tots los qui m'avèn descriut l'ordi deu monde, qu'èi credut de bona fe que çò qui m'avèn explicat deu sauvatgèr deus negres èra vertat. Perqué averí metut en dobte la paraula deus mèstes qui arrespectavi, eretèrs eths medishs de mèstes qui'us avèn assegurat que los negres èran incultes e crudèus ?

La religion catolica, de la quau e soi mancat vâder un servidor, qu'ensenha los negres que son naturaument esclaus. Totun, si los negres e son esclaus, be sèi que ne'n son pas per decret divin, mes per'mor que va d'ac pensar tà continuar de'us véner shens remòrs.

Que soi donc partit tau Senegal en cèrca de las plantas, de las flors, de las coscolhas e deus arbos que nat aute sabent europèu n'avè descriut dinc adara, e qu'i èi encontrat sofriments. Los poblants deu Senegal ne'ns son pas mei desconeguts que la natura qui'us enviroa. Totun que'us credem conèisher pro tà pretènder que'ns son naturaument inferiors. Ei per'mor que n'an pas sentit la necessitat com nosautes de bastir palais de pèira resistents au pos de las generacions qui passan ? E podem jutjà'us inferiors per'mor n'an pas bastit batèus transatlantics ? Que's pòt qu'aqueras rasons expliquen que ne'us considerem pas a egalitat, mes cadua d'enteras qu'ei faussa.

Que hèm tornar tostamps l'inconegut au conegut. Se n'an pas bastit palais de pèira, qu'ei lhèu per'mor

ne'us pensavan pas utiles. Avem, nosautes, cercat a saber se n'i avè pas autes mejans que los nostes d'atestar de la magnificéncia deus lors ancians reis ? Los palais, los castèths, las catedraus de las quaus e'ns glorificam en Euròpa que son lo tribut pagat aus rics per centenats de generacions de praubes deus quaus arrés non s'ei bascat de sauvar las masèras. Los monuments istorics deus negres deu Senegal que's tròban en los lors racontes, las paraulas de las bonas, los contes, transmetuts de l'ua generacion a l'auta peus lors istorians-contaires, los griòts. Las paraulas deus griòts, qui pòden estar autan ciseladas com las mei beròjas pèiras deus nostes palais, que son los lors monuments d'eternitat monarquica.

Que los negres n'agin pas bastit batèus tà'ns vièner redusir en esclavatge e arrecaptà's las nostas tèrras d'Euròpa ne'm pareish pas tanpòc estar ua pròva de la lor inferioritat, mes de la lor saviesa. Quin vantà's d'aver concebut aqueths batèus qui's carrejan per milions tà las Americas au nom deu noste gost insaciable tau sucre ? Los negres ne prenen pas la cupiditat per ua vertut, com ac hèm, shens solament i pensar, tant e trobam los nostes agís naturaus. Ne pensan pas tanpòc, com e'ns i a engatjats Descartes, que deverem mestrejar e possedir la natura.

Qu'èi pres consciéncia de las nostas diferentas visions deu monde, shens totun i trobar de qué las mespresar. Avosse volut dà's la pena de conèisher vertadèrament los africans, mei d'un viatjador europèu en Africa qu'averé devut har com jo. Qu'èi tot simplament après l'ua de las lors lengas. E autanlèu qui èi sabut pro lo Wolòf tà'u comprèner shens esitacion, qu'èi avut lo sentiment de descobrir chic a chic un paisatge magnific qui, gròssament reproduit per lo maishant pintre d'un decòr de teatre, seré estat abillament substituït a l'originau.

La lenga wolòf, parlada peus negres deu Senegal, que vau la nosta. Qu'i apièlan tots los tesaurs de la lor umanitat : la lor credença en l'ospitalitat, la fraternitat, las lors poesias, la lor istòria, la lor coneishença de las plantas, los lors arreproèrs, la lor filosofia deu monde. La lor lenga qu'ei la clau qui m'a dat lo parat de comprèner que los negres an cultivat d'autas riquesas que las qui son materiaus. Mes en escrïver aquò, ne voi pas díser que los negres deu Senegal son auta-

ment hèits que l'ensemble de l'umanitat. Ne son pas mensh òmis que nosautes. Com tots los èstes umans, los lors còrs e los lors esperits que pòden estar aganits de glòria e de riquèr. A lor tanben que i a èstes cobés prèsts a enriqui's au detriment deus autes, a pilhar, a

massacrar entà aver aur. Que pensi aus lors reis qui, com los nostes, dinc au noste emperaire Napoleon 1er, n'esitan pas a favorizar l'esclavatge tà ganhar en poder o s'i mantienèr.

A Llúcia, l'amiga perduda

Tèxte : Elisa Harrer

Qu'am tretze ans, quatorze lhèu, e la nosta enfança que s'es-hilassa. Que ns'avejam, aqueth estiu, au bèth hons de la campanha adromida. N'am pas mei l'atge de las capanas e que deisham los hrairets partir solets tà hens los bòscs.

Qu'èm las duas amorosas, pr'amor que's sembla a Maxime Leforestier, deu joen carrelaire qui tribalha a l'ostau deu men toton. Quan mieidia e soa a la glèisa deu vilatge, que's desembala los enterpans e, ua mieja oreta mei tard, que'u portam, ceremoniosament, sus un petit platèu, ua tassa de café, dus tarròcs de sucre, e un biscueit Brau. E devinè jamei l'esmai que hasèva nàisher en çò d'aqueras duas jovencèlas qui l'espriavan a virar lo culheron, a plaser, hens la tassa e a nhacar hens lo bèth biscueit Brau ?

Lo men cosin que's trufa de nosatis e que's grata la guitarra. Las vacas suu prat d'en fàcia que brostejan en tot l'escotar a cantar Bob Dylan e Joan Baez, çò qui ne las sembla pas guaire destorbar.

Las chichiés, a París e aulhors, qu'an hèit la revolucion, qu'an desarrigat los pavats, n'am pas mei, cinc ans aron, qu'a córrer e dançar sus la plaja qui dromiva en devath - qu'ei au mensh çò que, simplòtas, e credem. Los uelhs de las chichiés que plorèn pr'amor deus gas lacrimogèns, nosatis, n'am pas mei qu'a dessenhà'ns flors e còrs suus djins esclavats. Lo cosin qu'aridola, que'ns pren lo feutre de las mans, e que horneish quauques *peace and love* qui ns'encantan. Lo toton que

hauça las espatlas, la tatina qu'espia tau cèu, lo doç Maxime que's pausa los carrèus en shiulotar.

Que trepilham, lo monde n'aten pas que nosatis, mes arrés ne semblan dobtar-se'n.

Com ei possible ?

Qu'avom vint ans. Que't hornís un gran A negre, entornejat d'un cerc, suu djin esclavat. Que i avè, ce di-sèvas, hòrt de pavats enquèra a desarrigar. E los beròis Maximes que deishavan de's pausar los carrèus quan te vedèvan a apressar.

Ne sèi pas se lo monde e t'atenèva, mes tu que'u gahès a braçacòs e que partís en córrer shens revirà't.

Qu'ei seishanta ans. Lo toton e la tatina que son morts despuish hèra, la guitarra deu cosin que drom hens l'estuit.

Qu'ei seishanta ans. Las carrèras que son tornadas estar pavadas, e las flors que son totas esblasidas suu men vielh djin esquicàt.

PAÍS GASCONS

Creacion junh de 1967

ISSN 1774 - 9115

Directòr de la publicacion - Directeur de la publication
Danièl LAGÜËITA

Numéro 314 - Numéro 314

noveme e deceme de 2022 - novembre et décembre 2022

CPPAP 0725 G 87405

Dépôt légal : noveme de 2022 - Dépôt légal : novembre 2022

Imprimeria ICN - 64 300 ORTÈS

ABONAMENT

Abonament per un an :

- simple 27 €

- de sostien 32 €

- estudiants e escolans, caumaires 18 €

- estrangèr 35 €

Prètz au numéro 6 €

Associacion PER NOSTE, 34 ter plaça deu heralh, 64300 Ortès

Tel 05 59 67 07 11 - pernoste@wanadoo.fr

site internet : www.pernoste.com

pagament per carta bancària securizat

Crèdit Agricòla Ortès - 16906 00017 01011995056 50

Darrèras Parucions

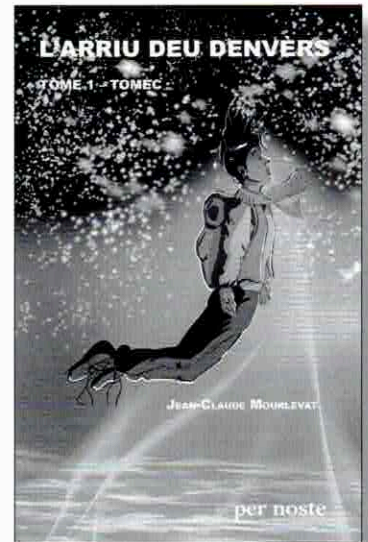

L'arriu deu denvèrs T1
de J.-C. Mourlevat
8,50€

L'arriu deu denvèrs T2
de J.-C. Mourlevat
8,50€

Lo secret
de E. Battut
13,70€

La caisholeta
d'Anatòli
de I. Carrier
13,50€

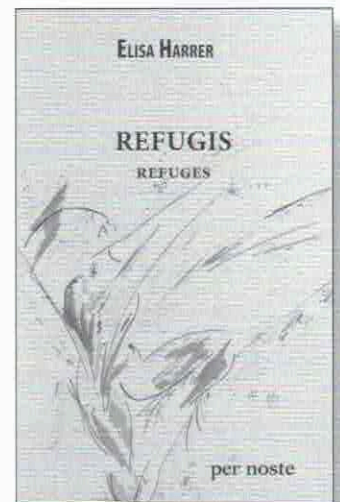

Dus dias sonque
de J. M. Dordeins
8,50€

Lo Viatge de Xlo
de J. F. Brun
14,50 €

Lo diable la se creme
de F. Biu
6 €

Diccionari occitan francés
(Gasconha)
de P. Guilhemjoan & E. Harrer
32€

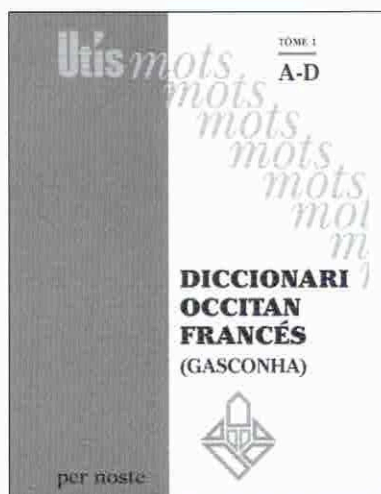
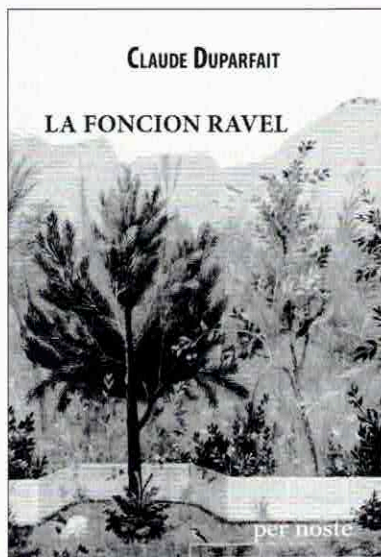
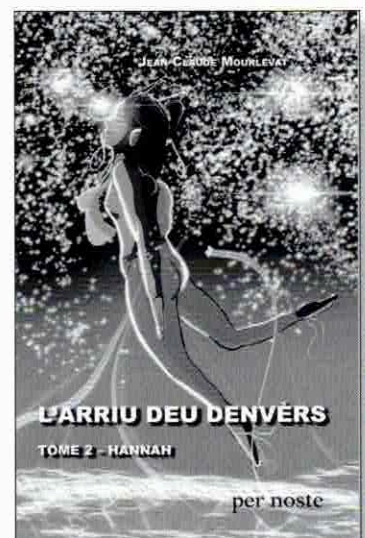
Refugis
de E. Harrer
8 €

La foncion Ravel
de C. Duparfait
7 €

Gran batsarra a Clarac
d'Escotarròbi
4,50€

Avajon la marmòta
de R. Jessic & BuBöL
12€

La manofla
de F. Desnouveaux
& C. Hudrisier
13,70€

LA CAISHOLETA D'ANATÒLI

per Isabèu Carrier

Anatòli que s'arrossega tostemps la caisholeta au darrèr. Que l'ei caduda dessus un dia... ne sabem pas guaire perqué. Despuish, que's hè gahar drin pertot e que l'empacha d'avançar. Un dia, que n'a mei que pro. Que decideish de s'estujar. Mes urosament, las causas ne son pas tan simplas...

33 paginas – 272 x 202 – 2022 – 13,50€

ISBN : 9782868661715

... La caisholeta d'Anatòli

Isabèu Carrier

per noste

Lo secret

JOAN MIQUEU DORDEINS

DUS DIAS SONQUE

GRAN BATSARRA
A CLARAC
ESCOTARRORI

per noste

FELIP BIU
LO DIABLE LA SE CREME

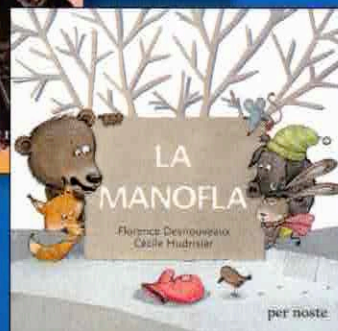

per noste

EDUARD VON KEYSERLING

ESTIU BRUTLANT

per noste

per noste

RÉGION
**Nouvelle-
Aquitaine**

**PYRENEES
ATLANTIQUES
LE DEPARTEMENT**